

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ»,

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΘΕΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**Διερεύνηση των σχέσεων της γονεϊκής τυπολογίας με την ικανοποίηση
των βασικών ψυχολογικών αναγκών, τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας και την χρήση
ουσιών σε νεαρούς ενήλικες: προκαταρκτική έρευνα**

Αγγελική Ξ. Παναγιώτου (Α.Μ.0620Μ012)

60Μ131: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Επόπτρια: Επίκ. Καθηγήτρια Βασιλική Γιωτσίδη

Σεπτέμβριος, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Βασιλική Γιωτσίδη

Ιωάννης Κατερέλος

Χριστίνα Παρπούλα

Copyright © Αγγελική Παναγιώτου, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το επιστέγασμα της φοίτησης μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών (ΜΠΣ) της Θετικής ψυχολογίας. Πρόκειται για ένα πολύ όμορφο, πλούσιο σε γνώσεις και προσωπική ανάπτυξη ταξίδι που φτάνει στο τέλος του, και ταυτόχρονα αποτελεί το σημείο έναρξης μιας νέας επιστημονικής πορείας με άρωμα θετικής ψυχολογίας.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου τόσο τους καθηγητές και ομιλητές του προγράμματος που με μεράκι μας μεταλαμπαδεύσανε γνώσεις και εμπειρίες, όσο και τους συμφοιτητές μου που έκαναν τόσο ζωντανή και έντονα βιωματική την εμπειρία μου. Αν και η φοίτηση στο ΜΠΣ συνέπεσε με την πανδημία του covid-19 και την αναγκαστική τήρηση αποστάσεων, καταφέραμε όχι μόνο να την διαχειριστούμε αλλά και να δημιουργήσουμε συναισθηματική και γνωστική εγγύτητα μεταξύ μας, γεγονός που ενέτεινε ακόμα περισσότερο τον ενθουσιασμό μου και την συμμετοχή μου στο ΜΠΣ.

Ξεχωριστά θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Βασιλική Γιωτσίδη, που επόπτευσε την παρούσα εργασία, αφιέρωσε χρόνο και μοιράστηκε μαζί μου ιδέες εμπνέοντάς με να εξερευνήσω νέες κατευθύνσεις. Χωρίς εσάς δεν θα μπορούσε να υλοποιηθεί η ερευνητική αυτή εργασία.

Δεν θα μπορούσαν από τις ευχαριστίες αυτές να λείπει η οικογένεια και οι φίλοι μου, που με την συνεχή στήριξη και την αγάπη τους με γεμίζουν ενέργεια και ελπίδα. Χάρη σε εσάς μπορώ να έχω ένα περιβάλλον ασφάλειας, ώστε να ονειρεύομαι, να τολμάω και να εξελίσσομαι. Σε αυτό το ταξίδι πολλές φορές αποτελέσατε για εμένα πηγή έμπνευσης αλλά και σύντροφοι σε συζητήσεις, αναστοχασμούς, αναζητήσεις και θετικές αλλαγές.

Σας ευχαριστώ όλους και σας εκτιμώ απεριόριστα!

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Θεωρητικά Μοντέλα	11
Αναδυόμενη Ενηλικίωση.	11
Γονεϊκή Τυπολογία.	13
Γονεϊκή τυπολογία και Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών	16
Γονεϊκή Τυπολογία και Αυτοσυμπόνια.	20
Σκοπός μελέτης και ερευνητικά ερωτήματα.	22
ΜΕΘΟΔΟΣ	24
Ερευνητικά Εργαλεία	25
Κλίμακα Αξιολόγησης Γονεϊκού Τύπου.	25
Κλίμακα μέτρησης Σοβαρότητας Εξάρτησης	26
Κλίμακα μέτρησης Ικανοποίησης Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών.	27
Κλίμακα Μέτρησης Αυτοσυμπόνιας.	27
Συμμετέχοντες	24
Στατιστική Ανάλυση	29
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	29
ΣΥΖΗΤΗΣΗ	40
Περιορισμοί της έρευνας & Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55

Περίληψη

Στόχος της ερευνητικής εργασίας, που ακολουθεί, ήταν η διερεύνηση των σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα στην γονεϊκή τυπολογία, την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, την αυτοσυμπόνια και την χρήση ουσιών σε νεαρούς ενήλικες. Πιο συγκεκριμένα, διερευνήθηκε ο ενδεχόμενος προστατευτικός ρόλος των μεταβλητών της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας απέναντι στην εξάρτηση από ουσίες, και η πιθανή δράση αυτών των δυο μεταβλητών ως ρυθμιστές ή διαμεσολαβητές στην σχέση ανάμεσα στην γονεϊκή τυπολογία και την εξάρτηση. Στην έρευνα συμμετείχαν 118 νεαροί ενήλικες, 18 έως 25 χρονών, οι οποίοι κλήθηκαν να συμπληρώσουν τις κλίμακες μέτρησης της γονεϊκής τυπολογίας, της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών, της αυτοσυμπόνιας και της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την προβλεπτική ισχύ των γονεϊκών προφίλ απέναντι στα επίπεδα ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και την αυτοσυμπόνια, με τους νεαρούς από δημοκρατικές οικογένειες να αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα. Από την άλλη πλευρά τα γονεϊκά στυλ δεν μπόρεσαν να συνδεθούν αιτιολογικά με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες. Τέλος, η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών και η αυτοσυμπόνια αναδείχθηκαν σε προστατευτικούς μηχανισμούς, επηρεάζοντας αρνητικά την εξάρτηση από ουσίες. Η συνδρομή, λοιπόν, της εργασίας αυτής στην σύγχρονη βιβλιογραφία όσον αφορά τους νεαρούς ενήλικες, την χρήση ουσιών και τις θετικές έννοιες καταδεικνύεται σημαντική, δίνοντας επιπλέον πληροφορίες για τις μεταξύ τους σχέσεις και χρήσιμα ευρήματα που μπορούν να εφαρμοσθούν στον τομέα της πρόληψης και απεξάρτησης από ουσίες.

Λέξεις κλειδιά: Γονεϊκό Προφίλ · Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών ·

Αυτοσυμπόνια · Εξάρτηση από Ουσίες · Αναδυόμενη Ενηλικίωση

“Exploring the relationships between the parenting styles, satisfaction of basic psychological needs, self-compassion and the severity of drug dependence in young adults: a Pilot Study”

Abstract

The present study investigated the relationships between parental typology, the satisfaction of basic psychological needs, self-compassion, and substance dependence in young adults. More specifically, the possible protective role of the variables of satisfaction of basic psychological needs and self-compassion against substance dependence, and the possible action of these two variables as moderators or mediators in the relationship between parental typology and addiction, were examined. The survey involved 118 young adults, ages 18 to 25, who completed the scales measuring parenting typology, the satisfaction of basic psychological needs, self-compassion, and the severity of substance dependence. Results confirmed the predictive power of parenting profiles toward levels of basic psychological needs satisfaction and self-compassion, with young adults from democratic families reporting higher levels. On the other hand, no causal relationship between parenting styles and the severity of substance dependence was proven. Finally, the satisfaction of basic psychological needs and self-compassion emerged as protective mechanisms, negatively influencing substance dependence. In conclusion, the contribution of this research to the contemporary literature on young adults, substance use, and positive concepts is considered significant, as the findings can be useful in the prevention and drug treatment field.

Keywords: Perceived Parenting Styles· Basic Psychological Needs· Self-Compassion· Substance Abuse· Emerging Adulthood

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιείται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Ψυχολογίας, με ειδίκευση στη Θετική Ψυχολογία, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Πρόκειται για μια πρωτότυπη ερευνητική εργασία που στόχο έχει να αναζητήσει την σημαντικότητα του ρόλου της ανατροφής σε προσαρμοστικά ή δυσλειτουργικά χαρακτηριστικά και συμπεριφορές των νεαρών ενηλίκων. Παράλληλα αποσκοπεί στην ενίσχυση της σύγχρονης βιβλιογραφίας με αξιολόγηση σε ελληνικό πληθυσμό μεταβλητών που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα και ιδιαίτερα τον τομέα της Θετικής Ψυχολογίας.

Ο κλάδος της Θετικής Ψυχολογίας φαίνεται να ανθίζει στην σύγχρονη επιστημονική κοινότητα, καλύπτοντας την ανάγκη για επαναπροσδιορισμό των στόχων του πεδίου της ψυχολογίας και την μετακίνηση του μονοπωλιακού ενδιαφέροντος από την ψυχοπαθολογία στην ευημερία και στα δυνατά στοιχεία του χαρακτήρα των ανθρώπων. Αναζητώντας τα χαρακτηριστικά που συνδράμουν στην μέγιστη δυνατή λειτουργικότητα, προσαρμοστικότητα και ευζωία, η σύντομη πορεία του κλάδου, μόλις από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, έχει αναδείξει την ανάγκη για διερεύνηση και καλλιέργεια εννοιών όπως είναι η ευημερία, το νόημα ζωής, το απολαμβάνειν, η αισιοδοξία, η ψυχική ανθεκτικότητα και η ψυχολογική ροή (Σταλίκας & Μυτσκίδου, 2011). Παράλληλα το δεύτερο κύμα της θετικής ψυχολογίας συμπεριλαμβάνει στα αντικείμενα μελέτης τις αρνητικές εμπειρίες και τα αρνητικά συναισθήματα που συμβάλλουν σημαντικά στην διαμόρφωση της ανάπτυξης των ανθρώπων, καταρρίπτοντας έτσι κατηγορίες περί έμμονης προσήλωσης στα «θετικά» (Ivtzan et al., 2015· Yotsidi, 2020). Ανάμεσα στις πολυδιάστατες και σφαιρικές αναζητήσεις της, η έννοια της θετικής γονεϊκότητας, η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών

και η αυτοσυμπόνια έχουν προσελκύσει πρόσφατα το ενδιαφέρον των ερευνητών. Οι τρεις αυτές μεταβλητές θα αποτελέσουν και τον πυρήνα της παρούσας έρευνας με στόχο να αναδειχθούν οι μεταξύ τους σχέσεις καθώς και η πιθανή επίδραση τους στην εξάρτηση από ουσίες.

Η μεταβατική περίοδος από την εφηβεία στην ενηλικίωση αποτελεί ένα ξεχωριστό αναπτυξιακό στάδιο, αυτό της αναδυόμενης ενηλικίωσης (Feldman, 2009). Η αναζήτηση ταυτότητας, η εστίαση στον εαυτό, η αστάθεια, το αίσθημα της μεταβατικότητας και η αισιοδοξία αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά του ηλικιακού αυτού σταδίου (Arnett et al., 2014). Οι ειδικοί ψυχικής υγείας, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες της μεταβατικής αυτής περιόδου, τονίζουν ότι οι νεαροί ενήλικες βρίσκονται σε υψηλή θέση κινδύνου για εμφάνιση διαταραχής χρήσης ουσιών, αγχώδεις διαταραχές και διαταραχές συναισθήματος (Arnett et al., 2014). Πράγματι η διαταραχή χρήσης ουσιών είναι ανησυχητική στους νεαρούς ενήλικες (18-25 χρονών), καθώς σε αυτούς παρατηρείται η μεγαλύτερη χρήση ουσιών (ΚΕΘΕΑ, 2019). Η βιοψυχοκοινωνικο-οικονομική φύση του φαινομένου της χρήσης και της εξάρτησης από ουσίες τονίζει την πολυδιάστατη υπόστασή του. Η εστίαση της συγκεκριμένης εργασίας στη συμβολή της οικογένειας καταγωγής και των στοιχείων της ψυχοσύνθεσης του ατόμου στη σοβαρότητα εξάρτησης των νεαρών ενηλίκων από ουσίες σε καμία περίπτωση δεν αρνείται την επίδραση των υπόλοιπων πτυχών που δεν διερευνώνται. Η ανατροφή που δεχόμαστε κατά τα πρώτα 16 χρόνια της ζωής μας και πιο συγκεκριμένα το συναισθηματικό κλίμα που παράγεται από την θέσπιση των ορίων, την δοτικότητα και την απαιτητικότητα των γονέων φαίνεται πως επηρεάζουν ανάλογα τις ενδογενείς τάσεις μας προς την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών (Grolnik et al., 1997), τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας (Hall, 2015) και την εξάρτηση από ουσίες (Calafat et al., 2014). Μέλημα της παρούσας εργασίας αποτελεί

η αξιολόγηση των παραγόντων κινδύνου που μπορεί να πηγάζουν από το οικογενειακό περιβάλλον και παράλληλα ο προστατευτικός ρόλος, που μπορεί να διαδραματίζουν θετικά στοιχεία όπως είναι η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών και η αυτοσυμπόνια.

Εν συνέχεια παρατίθενται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στοιχεία για την αναδυόμενη ενηλικίωση και την χρήση ουσιών καθώς και τα θεωρητικά μοντέλα της γονεϊκής τυπολογίας, της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας σε συνδυασμό με σύγχρονη υποστηρικτική βιβλιογραφία.

Θεωρητικά Μοντέλα

Αναδυόμενη Ενηλικίωση.

Η μετάβαση από την εφηβεία στην ενήλικη ζωή αναδεικνύεται από την σύγχρονη βιβλιογραφία ως ξεχωριστό αναπτυξιακό στάδιο, με ιδιαίτερες ανάγκες και χαρακτηριστικά (Arnett et al., 2014· Galanaki & Leontopoulou, 2017· Wood et al., 2018). Η περίοδος της αναδυόμενης ενηλικίωσης μπορεί να διαφέρει σε διάρκεια· η έναρξη είναι παγιωμένη και τοποθετείται στα 17-18 έτη, ενώ η μετάβαση στο επόμενο αναπτυξιακό στάδιο υπολογίζεται στα μέσα με τέλη της 2^{ης} δεκαετίας ζωής το ατόμου και καθορίζεται από διαφορετικά πολιτισμικά κριτήρια (Arnett, 2007· Arnett et al., 2014· Feldman, 2009· Wood et al., 2018). Οι νεαροί ενήλικες, που βρίσκονται στο αναπτυξιακό αυτό στάδιο, καλούνται να ανταπεξέλθουν σε μια πληθώρα στόχων, κάποιοι από αυτούς είναι: ο αποχωρισμός από την γονεϊκή οικογένεια, η ανάληψη προσωπικών ευθυνών, η επιλογή επαγγελματικής ιδιότητας, η σύναψη κοινωνικών και ερωτικών σχέσεων (Arnett, 2007· Feldman, 2009). Έρευνα που έγινε στην Ελλάδα αναδεικνύει ως χαρακτηριστικά αυτής της αναπτυξιακής περιόδου, την αναζήτηση ταυτότητας, τον πειραματισμό και την διερεύνηση πιθανοτήτων, την αίσθηση της

μεταβατικότητας και αστάθειας, την αρνητικότητα, την ανεξαρτησία και την εστίαση στον εαυτό (Galanaki & Leontopoulou, 2017). Επιπλέον, σύμφωνα με τους νεαρούς ενήλικες η αποφυγή ριψοκίνδυνων συνηθειών (π.χ. οδήγηση υπό την επήρεια αλκοόλ, καθώς και η αποφυγή χρήσης παράνομων ουσιών και μεγάλο αριθμό σεξουαλικών συντρόφων ταιριάζει περισσότερο σε επόμενο ηλικιακό στάδιο (Galanaki & Leontopoulou, 2017). Η αστάθεια που χαρακτηρίζει το αναπτυξιακό στάδιο της αναδυόμενης ενηλικίωσης φαίνεται να επηρεάζει την ψυχική υγεία των νέων, αυξάνοντας την επικινδυνότητα εκδήλωσης κάποιας διαταραχής, όπως είναι οι αγχώδεις διαταραχές, οι διαταραχές συναισθήματος και η διαταραχή χρήσης ουσιών (Arnett et al., 2014).

Επιδημιολογικά στοιχεία των τελευταίων ετών δείχνουν ότι η χρήση και η εξάρτηση από ουσίες στους νεαρούς ενήλικες αποτελεί αντικείμενο πρόληψης, αντιμετώπισης και θεραπείας. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA], 2021), το 16.9% των νεαρών ενηλίκων στην Ευρώπη ηλικίας 15-34 ετών έκαναν χρήση ουσιών το 2020. Επιπλέον, η ετήσια έκθεση 2019 από την διεθνή επιτροπή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για τον έλεγχο των ναρκωτικών, αναφέρει ότι οι νεαροί ηλικίας 18 έως 25 ετών κάνουν την υψηλότερη χρήση, με την κάνναβη να αποτελεί την επικρατέστερη ουσία χρήσης (ΚΕΘΕΑ, 2019). Ανησυχητική φαίνεται να είναι τόσο η ηλικία έναρξης της χρήσης, όσο και οι επιπτώσεις της, καθώς τα άτομα βρίσκονται σε σωματική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη σε αυτή την ηλικιακή περίοδο (ΚΕΘΕΑ, 2019).

Η χρήση και η εξάρτηση από ουσίες αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο (Μάτσα, 2009), η εστίαση όμως της παρούσας εργασίας περιορίζεται στο περιβάλλον

ανατροφής κατά τα πρώτα 16 χρόνια ζωής του ατόμου, που αποτελεί καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης της προσωπικότητας και των τάσεων των νεαρών ενηλίκων.

Γονεϊκή Τυπολογία.

Η ανατροφή των παιδιών περιλαμβάνει τόσο την προσφορά υλικών και άυλων αγαθών από τους γονείς, όσο και την οριοθέτηση για την εξασφάλιση ενός λειτουργικού οικογενειακού περιβάλλοντος. Η ισορροπία που διατηρούν οι γονείς ανάμεσα στην δοτικότητα και την αυστηρότητα των ορίων συνιστά το γονεϊκό προφίλ. Η αρχική θεωρία της Baumrind (1967) περιελάμβανε τρεις τύπους γονεϊκότητας τον Υποστηρικτικό/ Αποφασιστικό (Authoritative), τον Αυταρχικός (Authoritarian) και τον Επιτρεπτικό (Permissive), ώσπου οι Maccoby και Martin (1983), την αναθεώρησαν προσθέτοντας έναν επιπλέον ο Απορριπτικό (Rejecting). Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί στην διερεύνηση των επιδράσεων μόνο των τριών πρώτων γονεϊκών τύπων, καθώς το μοναδικό εργαλείο που αξιολογεί την γονεϊκή τυπολογία και είναι μεταφρασμένο και σταθμισμένο στα ελληνικά βασίζεται στο εργαλείο των Robinson και των συνεργατών του (1995· 2001), Parenting Styles & Dimensions Questionnaire (PSQD), του οποίου η παραγοντική ανάλυση έχει αναδείξει τους τρεις τύπους, της υποστηρικτικής, της αυταρχικής και της επιτρεπτικής γονεϊκής τυπολογίας.

Οι υποστηρικτικοί/αποφασιστικοί γονείς έχουν αναδειχθεί ως το βέλτιστο προφίλ διαπαιδαγώγησης, παρουσιάζοντας τις μεγαλύτερες θετικές επιρροές στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού (Baumrind 1991· Garcia & Gracia, 2009· Lamborn et al., 1991). Η τρυφερότητα, η ενθάρρυνση και η αποδοχή είναι χαρακτηριστικά της διαπαιδαγώγησης αυτών των γονέων. Ανταποκρίνονται στις

ανάγκες του παιδιού, διατηρώντας καλή επικοινωνία και καλλιεργώντας τις κοινωνικές και γνωστικές του δεξιότητες. Από την άλλη πλευρά οι απαιτήσεις προς το παιδί είναι ανάλογες των ικανοτήτων του αναπτυξιακού σταδίου που διανύει το παιδί και των δυνατοτήτων του. Καλλιεργείται, έτσι, η αυτονομία του παιδιού εντός ενός κλίματος εμπιστοσύνης (Baumrind 1991· Lamborn et al., 1991).

Ο δεύτερος γονεϊκός τύπος, ο Αυταρχικός, έχει ως αναγνωριστικό χαρακτηριστικό τα αυστηρά όρια τα οποία επιβάλλουν σκληρό έλεγχο στην συμπεριφορά του παιδιού. Οι απαιτήσεις των αυταρχικών γονέων δεν αντιστοιχούν στις ικανότητες του παιδιού, ενώ παράλληλα ο διάυλος επικοινωνίας δεν είναι λειτουργικός (Baumrind, 1991). Συχνότερο μέτρο διαπαιδαγώγησης αποτελεί η τιμωρία παρά η ενίσχυση των θετικών συμπεριφορών του παιδιού, με αποτέλεσμα τα παιδιά να εμφανίζουν χαμηλή αυτό-εκτίμηση, μειωμένη πίστη στις ικανότητές τους (Calafat et al., 2014· Costa et al., 2015· Lamborn et al., 1991) και αυξημένη τάση συμμόρφωσης σε κανόνες (Lamborn et al., 1991). Τέλος, τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει σε ένα ελεγκτικό περιβάλλον τείνουν να εμφανίζουν χαμηλότερες σχολικές επιδόσεις καθώς και να εμπλέκονται συχνότερα σε παραβατικές ενέργειες (Calafat et al., 2014. Μια από αυτές είναι και η χρήση ουσιών (Aquilino & Supple, 2001).

Το τρίτο προφίλ περιλαμβάνει τους γονείς που ούτε εμφανίζονται να είναι έντονα απαιτητικοί αλλά ούτε και δοτικοί. Αυτοί οι γονείς μπορούν να χαρακτηριστούν είτε ως Απορριπτικοί είτε ως Αδιάφοροι (Rejecting - Neglecting or Disengaged parents) μη έχοντας συγκεκριμένες απαιτήσεις και χωρίς να παρέχουν ένα δομημένο περιβάλλον. Επίσης, εμφανίζουν ελλείμματα ως προς την κάλυψη των αναγκών των παιδιών και σε κάποιες περιπτώσεις παρουσιάζουν παραμέληση των γονεϊκών τους καθηκόντων (Baumrind, 1991). Ο συγκεκριμένος τρόπος διαπαιδαγώγησης φαίνεται

να επιδρά αρνητικά στις κοινωνικές και γνωστικές δεξιότητες των παιδιών (Baumrind, 1991· Lamborn et al., 1991).

Τέλος, οι Επιτρεπτικοί γονείς καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες του παιδιού, χωρίς όμως να προσφέρουν γονεϊκή καθοδήγηση και έλεγχο. Αποφεύγουν τις συγκρούσεις και υιοθετούν το χαρακτηριστικό της αυτό-διαχείρισης εντός της οικογένειάς τους. Σε ορισμένες κοινωνίες, όπως η Ισπανική, αυτός ο τύπος γονεϊκότητας εμφανίζεται εξίσου ωφέλιμος με τον υποστηρικτικό αναφορικά με την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και του εφήβου (Calafat et al., 2014· Garcia & Gracia, 2009). Το «Επιτρεπτικό γονεϊκό προφίλ» φαίνεται πως επηρεάζει θετικά την αυτό-εκτίμηση των παιδιών και τις σχολικές επιδόσεις τους, ενώ σπανιότερα εμφανίζουν παραβατική συμπεριφορά (Calafat et al., 2014). Ωστόσο, άλλες έρευνες υποστηρίζουν ότι οι οικογένειες που εμφανίζονται ελαστικές ως προς την χρήση ουσιών πεποιθήσεις αυξάνουν την πιθανότητα χρήσης ουσιών από τα παιδιά τους (Lamborn et al., 1991· Patock-Peckham et al., 2010· Vakalahi, 2001).

Σύγχρονες έρευνες υποστηρίζουν ότι αυτοί που ζουν σε υποστηρικτικές οικογένειες κάνουν σπανιότερα χρήση ουσιών και σπανιότερα ακολουθούν παραβατική συμπεριφορά (Calafat et al., 2014· Patock-Peckham et al., 2010· Rivera-Mercado, 2019 · Valente et al., 2017). Αντιθέτως, η πλειοψηφία των ευρημάτων υποστηρίζει ότι το Απορριπτικό Γονεϊκό στυλ αποτελεί παράγοντα κινδύνου για την εκδήλωση χρήσης ουσιών κατά την εφηβική ηλικία (Aquilino & Supple, 2001· Calafat et al., 2014 · Qazi, 2009 · Thida, 2011 · Valente et al., 2017). Επίσης, έχει προκύψει ότι τα κυρίαρχα προφίλ των γονέων των εφήβων που κάνουν χρήση ουσιών είναι οι «Αυταρχικοί» ή «Απορριπτικοί» πατεράδες και οι «Επιτρεπτικές» μητέρες (Qazi, 2009). Φαίνεται, λοιπόν, πως το συναισθηματικό κλίμα που αναπτύσσεται στο

περιβάλλον της οικογένειας μπορεί να αναδειχθεί σε παράγοντα προστατευτικό ή επιβαρυντικό απέναντι στη χρήση και την εξάρτηση από ουσίες.

Γονεϊκή τυπολογία και Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών (ΙΒΨΑ).

Η γονεϊκή τυπολογία επηρεάζει τον σχηματισμό του χαρακτήρα του ατόμου και τους μηχανισμούς ρύθμισης των συναισθημάτων που χρησιμοποιεί στα διάφορα αναπτυξιακά στάδια της ζωής του. Οι συμπεριφορές «ζεστασιάς» και συμπεριφορικής/ψυχολογικής ρύθμισης που δέχεται το παιδί από τους γονείς του μέχρι το 16^ο έτος της ζωής του φαίνεται να επηρεάζουν τους προσωπικούς μηχανισμούς ρύθμισης των συναισθημάτων που θα υιοθετήσει το άτομο κατά την ενήλικη ζωή του (Tani et al., 2017). Οι Grolnick και Gurland (2002) υποστήριξαν ότι η ψυχολογική ρύθμιση μπορεί να επηρεάσει την ανάπτυξη του αισθήματος αυτονομίας και επάρκειας στο παιδί. Η αίσθηση αυτονομίας, επάρκειας/αποτελεσματικότητας και η ανάγκη για σχετίζεσθαι συνιστούν τις τρεις βασικές ψυχολογικές ανάγκες του ανθρώπου σύμφωνα με τη θεωρία Αυτό-προσδιορισμού (Deci & Ryan, 2000· Ryan & Deci, 2000· Ryan & Deci, 2019). Η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών οδηγεί στην εξέλιξη και την ευημερία του ατόμου, καθώς ενισχύει την κινητοποίηση για την υιοθέτηση ωφέλιμων και λειτουργικών συμπεριφορών ανεξαρτήτως του πολιτισμικού πλαισίου (Ryan & Deci, 2019). Αντιθέτως, η δυσαρέσκεια που προκαλείται από την μη ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών μπορεί να οδηγήσει στην δυσπροσαρμοστικότητα, στην εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων και την υιοθέτηση επιβλαβών συμπεριφορών (Chen et al., 2015· Kaltsouni, 2019· Van Petegem et al., 2015).

Η θεωρία ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών συμπεριλαμβάνεται στην οργανισμική θεωρία Αυτό-Προσδιορισμού (Self-Determination Theory) των Deci και Ryan (2000), σύμφωνα με την οποία η κινητοποίηση είναι αποτέλεσμα τόσο ενδογενών τάσεων όσο και ενισχύσεων καθώς το άτομο κοινωνικοποιείται (Grolnik et al., 1997). Η κινητοποίηση προς την αυτό-πραγμάτωση και την αυτό-βελτίωση μπορεί να διακριθεί σε έξι κατηγορίες που συνιστούν ένα φάσμα. Στους πόλους του φάσματος κινητοποίησης (βλ. Σχήμα 1) βρίσκεται η ενδογενής κινητοποίηση (intrinsic regulation) και η έλλειψη κινήτρων (amotivation). Σύμφωνα με την θεωρία, εντός των δύο άκρων συμπεριλαμβάνεται η ενσωματωμένη ρύθμιση κινήτρων Ενσωματωμένη ρύθμιση κινήτρου (Integrated regulation), η αναγνωρισμένη ρύθμιση κινήτρων (Identified regulation), η εσωτερικευμένη ρύθμιση κινήτρων (Introjected regulation) και η εξωτερική ρύθμιση κινήτρων (external regulation). Η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών συνιστά προϋπόθεση για την έναρξη της κινητοποίησης από εσωτερικούς παράγοντες παρά εξωτερικούς. Η ενδογενής κινητοποίηση είναι περισσότερο αποτέλεσμα των προσωπικών αξιών του ατόμου και προκαλεί ικανοποίηση εν αντιθέσει με την ελεγχόμενη - επιβαλλόμενη από εξωτερικούς παράγοντες κινητοποίηση (Deci και Ryan, 2000· Ryan & Deci, 2000).

Σχήμα 1

Ταξινόμηση κινήτρων βάσει της θεωρίας Αυτό-Προσδιορισμού

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτοπροσδιορισμού οι τακτικές ανατροφής και διαπαιδαγώγησης που ενισχύουν την αυτονομία, την ικανότητα επιλογής

συμπεριφορών, την θετική ανατροφοδότηση και την δυνατότητα ασφαλούς εξερεύνησης των ικανοτήτων μάλλον ενισχύει την ενδογενή κινητοποίηση (Grolnik et al.,1997· Ryan & Deci, 2004). Αντίθετα ελεγκτικά οικογενειακά και εκπαιδευτικά περιβάλλοντα με χαρακτηριστικά τις τιμωρίες, τις αυστηρές προθεσμίες, τον έλεγχο και την συνεχή αξιολόγηση της απόδοσης μάλλον επιβάλλουν εξωτερικά την κινητοποίηση οδηγώντας στην έλλειψη κινήτρων (Grolnik et al.,1997).

Το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί το πρώτο πλαίσιο μέσα στο οποίο το παιδί θα λάβει ικανοποίηση ή θα προκύψει σύγχυση των βασικών αναγκών του (Ryan & Deci, 2004). Η ικανοποίηση της ανάγκης για αυτονομίας προσδίδει στο άτομο μια αίσθηση θέλησης για δέσμευση σε ενέργειες που είναι σύμφωνες με τις αξίες του (Grolnik et al.,1997· Ryan & Deci, 2000· Ryan & Deci, 2019). Απεναντίας όταν η ανάγκη αυτονομίας βρίσκεται σε σύγχυση το άτομο αισθάνεται πίεση και ότι οι συμπεριφορές που ακολουθεί του επιβάλλονται από εξωτερικούς παράγοντες. Η αίσθηση επάρκειας από την άλλη πλευρά όταν ικανοποιείται δημιουργεί στο άτομο αίσθημα αποτελεσματικότητας και πίστης στις δυνατότητες τους για να εκτελέσουν τις δραστηριότητες που αναλαμβάνουν (Ryan & Deci, 2000· Ryan & Deci, 2019). Στην περίπτωση που αυτή η ανάγκη συγχέεται, προκύπτουν αισθήματα κατωτερότητας και μη ικανότητας. Τέλος, όταν το άτομο ικανοποιεί την ανάγκη σχετίζεσθαι, αισθάνεται βαθύτερη σύνδεση με τα άτομα που του προσφέρουν φροντίδα, ενώ η σύγχυση αυτής της ανάγκης μπορεί να προκαλέσει αισθήματα μοναξιάς, απομόνωσης και αποξένωσης (Ryan & Deci, 2000· Ryan & Deci, 2019).

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, η ικανοποίηση ή μη των βασικών ψυχολογικών αναγκών μπορεί να βασίζεται εν μέρει στο συναισθηματικό κλίμα που δημιουργεί η οικογένεια κατά τα πρώτα 16 χρόνια της ζωής του παιδιού (Grolnik et

al.,1997· Ryan & Deci, 2004). Άλλοι παράγοντες που φαίνεται να συμβάλουν αποτελούν, επίσης, τα χαρακτηριστικά του ίδιου του παιδιού όπως είναι η προσωπικότητα, τα ενδιαφέροντα και η ικανότητές του καθώς και άλλα πλαίσια κοινωνικοποίησης, όπως είναι οι φίλοι και το σχολείο (Grolnik et al.,1997· Ryan & Deci, 2000· Ryan & Deci, 2004). Στην παρούσα έρευνα η εστίαση γίνεται στον παράγοντα του κλίματος που δημιουργεί η γονεϊκή ανατροφή για την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών στους νεαρούς ενήλικες.

Συνοπτικά ένα προφίλ γονέα που εξισορροπεί τη δοτικότητα με την αυτονομία φαίνεται πως επιδρά θετικά στην αυτό-εκτίμηση, στα κίνητρα, την ακαδημαϊκή επιτυχία και γενικότερα την θετική ανάπτυξη της ταυτότητας (Bartle et al., 1989 · Grolnik et al.,1997· Qazi, 2009). Πιο συγκεκριμένα, το υποστηρικτικό προφίλ των γονέων εμφανίζει θετική συσχέτιση με το αίσθημα αυτό-αποτελεσματικότητας πιθανότατα λόγω της καλλιέργειας υπευθυνότητας και αυτονομίας (Qazi, 2009). Όταν οι γονείς γίνονται αντιληπτοί ως υποστηρικτικοί φαίνεται ότι τα παιδιά τους βιώνουν ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών (Cordeiro et al., 2015). Τα ευρήματα των ερευνών που ελέγχουν τις συνέπειες των ελεγκτικών γονεϊκών πρακτικών είναι διφορούμενα. Από την μία πλευρά, η αυστηρή οριοθέτηση δεν φαίνεται να συνδέεται με την σύγχυση των βασικών ψυχολογικών αναγκών , αλλά με την χαμηλή ικανοποίησή τους (Cordeiro et al., 2015). Από την άλλη πλευρά, έρευνες δείχνουν ότι το ελεγκτικό προφίλ ανατροφής δημιουργεί ένα αίσθημα αγανάκτησης αντί ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών, με επακόλουθη την εμφάνιση είτε δυσπροσαρμοστικών είτε αντιδραστικών και παραβατικών συμπεριφορών (Costa et al., 2015· Van Petegem et al., 2015). Οι παραβατικές συμπεριφορές αναφέρονται σε πρακτικές που καταπατούν κανόνες, όπως είναι οι κλοπές και εμπλοκή σε καυγάδες (Van Petegem et al., 2015)

Η θεωρία αυτό-προσδιορισμού και ειδικότερα η θεωρία ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών έχει δοκιμασθεί σε εφαρμογές της συντήρησης της αποχής από ουσίες. Συγκεκριμένα, έχει διερευνηθεί ο ρόλος της ικανοποίησης των αναγκών της αυτονομίας, της επάρκειας και του σχετίζεσθαι, τόσο στην έναρξη συμπεριφορών βελτίωσης της λειτουργικότητας του ατόμου, όσο και στην διατήρησή τους (Ryan et al., 2008). Η δημιουργία περιβάλλοντος που υποστηρίζουν την ικανοποίηση των βασικών αναγκών έχειδειχθεί ότι ενισχύει την σκόπιμη δέσμευση στα θεραπευτικά προγράμματα, καθώς τα άτομα τείνουν να χαρακτηρίζονται περισσότερο από ενδογενή κινητοποίηση (Ryan et al., 2008· Ryan & Deci, 2019), ενώ παράλληλα η ενδογενής κινητοποίηση και δέσμευση σε συμπεριφορές σύμφωνες με τις αξίες του ατόμου ενισχύουν εκ νέου τις τρεις βασικές ψυχολογικές ανάγκες (Ryan & Deci, 2000). Μια σύντομη αναζήτηση για την σχέση της ικανοποίησης των ψυχολογικών αναγκών με την χρήση ουσιών, φέρνει πενιχρά αποτελέσματα. Η πλειοψηφία των μελετών συμφωνεί ότι η ικανοποίηση των βασικών αναγκών αυξάνει την πιθανότητα υιοθέτησης λειτουργικών και προστατευτικών συμπεριφορών για την υγεία και ευημερία του ατόμου (Deci & Ryan, 2000· Ryan et al., 2008· Vansteenkiste & Ryan, 2013). Συνεπώς, αναμένεται ότι σπανιότερα θα συμπαρουσιάζεται με χρήση ουσιών, πολλώ δε μάλλον με εξάρτηση.

Γονεϊκή Τυπολογία και Αυτοσυμπόνια.

Ένας ακόμη σημαντικός μηχανισμός ρύθμισης των συναισθημάτων είναι η δυνατότητα αυτοσυμπόνιας. Έρευνες πάνω στην αυτοσυμπόνια δείχνουν πως ένα υποστηρικτικό περιβάλλον μπορεί να καλλιεργήσει υψηλότερα επίπεδα αυτοσυμπόνιας, ενώ το αυταρχικό γονεϊκό προφίλ καλλιεργεί μάλλον αντικοινωνικές συμπεριφορές (Hall, 2015· Zareian et al., 2017).

Η έννοια της αυτοσυμπόνιας αντικατοπτρίζει την συμπονετική στάση προς τον εαυτό ενισχύοντας την θετική αυτό-εικόνα σε περιόδους που το άτομο βιώνει πόνο ή αποτυχία (Neff, 2003β). Η αυτοσυμπόνια περιλαμβάνει αφενός μεν τρία θετικά συνθετικά που είναι: η καλοσύνη προς τον εαυτό (self-kindness), η ενσυνειδητότητα (mindfulness), και η κοινή ανθρωπιά (common humanity) που θα πρέπει να είναι σε υψηλά επίπεδα, αφετέρου δε τρία αρνητικά συστατικά, που είναι: η επικριτική στάση προς τον εαυτό (self-judgement), ο μηρυκασμός σκέψεων (rumination) και η απομόνωση (isolation) που θα πρέπει να είναι σε χαμηλά επίπεδα (Neff, 2003β).

Αναφορικά με τα θετικά στοιχεία της αυτοσυμπόνιας, πιο συγκεκριμένα, η διατήρηση μιας φιλικής στάσης ζεστασιάς προς τον εαυτό αντιστέκεται στην συνήθη επικριτική-μειωτική στάση προς τις δυνατότητες του ατόμου, όταν έρχεται αντιμέτωπο με ματαιώσεις υπαρκτές ή υποκειμενικές, στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό κατά την φάση της αναδυόμενης ενηλικίωσης όπου κανείς έρχεται σε μεγαλύτερη επαφή με τις ευθύνες της ενήλικης πραγματικότητας. Ομοίως το αίσθημα της κοινής ανθρώπινης αδυναμίας προστατεύει το άτομο από την τάση κοινωνικής απομόνωσης που συνήθως προκαλείται από το αίσθημα ντροπής ύστερα από την βίωση μιας αποτυχίας, ενώ η ενσυνείδητη βίωση του παρόντος, των υπαρχόντων συναισθημάτων και των ευρύτερων ερεθισμάτων αποτελεί τον αντίποδα της αποφυγής των αρνητικών βιωμάτων αλλά και της ανακύκλωσης των αρνητικών σκέψεων στο γνωστικό πεδίο (Καρακασίδου και συν., 2020· Neff, 2003β).

Τα θετικά στοιχεία της αυτοσυμπόνιας λειτουργούν προστατευτικά απέναντι στις επιπτώσεις των αρνητικών συναισθημάτων (Inwood & Ferrari 2018), ενώ τα αρνητικά μέρη της (επικριτική στάση προς τον εαυτό, απομόνωση και μηρυκασμός σκέψεων) έχει βρεθεί ότι ενισχύουν τον κίνδυνο εκδήλωσης της Διαταραχής Χρήσης

Ουσιών (ΔΧΟ) (Garner et al., 2020· Phelps et al., 2018). Πιο αναλυτικά φαίνεται πως η απομόνωση, δηλαδή η δυσκολία διατήρησης των διαπροσωπικών σχέσεων λειτουργεί ως παράγοντας κινδύνου, εν αντιθέσει με την ενσυνδειτότητα και τη μειωμένη αυτοκριτική που συμβάλουν στην μειωμένη επικινδυνότητα εκδήλωσης ΔΧΟ (Phelps et al., 2018). Παράλληλα, η χρήση αλκοόλ ως στρατηγική μείωσης του άγχους έχει φανεί να μετριάζεται όταν τα άτομα εμφανίζουν τα θετικά στοιχεία της αυτοσυμπόνιας ως χαρακτηριστικά (Brooks et al., 2012· Garner et al., 2020· Wisener & Khoury, 2019). Παρεμβάσεις ενίσχυσης της αυτοσυμπόνιας σε πλαίσια απεξάρτησης από ουσίες δείχνουν ότι θα μπορούσε να ωφελήσει σημαντικά τους ενδιαφερόμενους ενισχύοντας θετικά στοιχεία όπως οι διαπροσωπικές δεξιότητες και η ρύθμιση των συναισθημάτων (Chen, 2019).

Σκοπός μελέτης και ερευνητικά ερωτήματα.

Προηγούμενες έρευνες έχουν αναζητήσει τη σύνδεση του τρόπου ανατροφής με την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών (αυτονομία, σχετίζεσθαι και επάρκεια), καθώς και της αυτοσυμπόνιας με την έναρξη και την χρήση ουσιών, ξεχωριστά. Ωστόσο, δεν έχει διερευνηθεί ένα πιο σύνθετο μοντέλο που να μπορεί να συνδέει τις μεταβλητές αυτές μεταξύ τους, και μάλιστα στην Ελλάδα. Η ανάδειξη συνδέσεων μεταξύ αυτών των στοιχείων θα μπορούσε να λειτουργήσει καθοδηγητικά για την βελτιστοποίηση του τρόπου παρέμβασης στην οικογένεια και την πρόληψη χρήσης ουσιών στους έφηβους και τους νεαρούς ενήλικες. Επιπροσθέτως, θα μπορούσαν μελλοντικά ευρήματα να βοηθήσουν στον σχηματισμό παρεμβάσεων ενδυνάμωσης στα πλαίσια απεξάρτησης από ουσίες και επανένταξης.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας είναι τα εξής:

α) Πώς η γονεϊκή τυπολογία, όπως την εκλαμβάνουν οι ίδιοι οι νεαροί ενήλικες, επηρεάζει τα επίπεδα ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ξεχωριστά;

β) Πώς η γονεϊκή τυπολογία προβλέπει την σοβαρότητα της εξάρτησης από ουσίες;

γ) Διαμεσολαβείται/ ρυθμίζεται η σχέση της γονεϊκής τυπολογίας με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες από τα επίπεδα ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών;

δ) Διαμεσολαβείται/ ρυθμίζεται η σχέση της γονεϊκής τυπολογίας με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες από τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας

Με βάση την υπάρχουσα και σύγχρονη βιβλιογραφία υποθέτουμε ότι:

1. Οι συμμετέχοντες που αναφέρουν ότι οι γονείς τους υιοθετούσαν το υποστηρικτικό προφίλ θα αναφέρουν υψηλότερη ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, υψηλότερα επίπεδα αυτοσυμπόνιας και σπανιότερα εξάρτηση από ουσίες.
2. Οι νεαροί ενήλικες που αναφέρουν ότι οι γονείς τους ακολουθούσαν το αυταρχικό προφίλ θα αναφέρουν μέτρια προς χαμηλή ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, χαμηλά επίπεδα αυτοσυμπόνιας και μέτρια εξάρτηση από ουσίες.
3. Οι νεαροί ενήλικες που αναφέρουν ότι οι γονείς τους ακολουθούσαν το επιτρεπτικό προφίλ θα αναφέρουν μέτρια προς χαμηλή ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, μέτρια επίπεδα αυτοσυμπόνιας και χαμηλή εξάρτηση από ουσίες.

4. Οι νεαροί ενήλικες που αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα ικανοποίησης βασικών ψυχολογικών αναγκών και αυτοσυμπόνιας υποθέτουμε ότι θα αναφέρουν σπανιότερα εξάρτηση από ουσίες και ειδικότερα χρήση ουσιών.

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν 118 ενήλικες, εκ των οποίων 78 ήταν γυναίκες (66.1%) και 40 (33.9%) άνδρες, ηλικίας από 18 έως 25 χρονών (Μ.Ο. γυναικών = 23 έτη, Τ.Α. = 2.15 έτη και Μ.Ο. ανδρών = 22.85, Τ.Α. = 2.17). Μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων είτε ήταν φοιτητές Α.Ε.Ι, Τ.Ε.Ι και Ι.Ε.Κ (39%), είτε είχαν ολοκληρώσει τις προπτυχιακές σπουδές (39%). Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες είτε παρακολουθούσαν Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών ή εκπονούσαν διδακτορικό (17.8%), είτε ήταν κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή Διδακτορικού τίτλου σπουδών (4.2%). Επίσης, 45 (38.1%) ανέφεραν ότι εργάζονται με πλήρη απασχόληση, ενώ 25 (21.2%) περιστασιακά και 6 (5.1%) με μερική απασχόληση. Οι υπόλοιποι 42 (35.6%) δήλωσαν ότι ήταν άνεργοι.

Αναφορικά με κάποια χαρακτηριστικά της οικογένειας καταγωγής των συμμετεχόντων, η πλειοψηφία (72%) προερχόταν από πυρηνική οικογένεια. Ακολουθούσαν σε ποσοστά οι συμμετέχοντες από εκτεταμένη οικογένεια (16.1%) και από μονογονεϊκή οικογένεια, που ζούσαν μόνο με την μητέρα (10.2%). Τέλος μόνο 2 άτομα ανέφεραν ότι μεγάλωσαν σε μονογονεϊκή οικογένεια με κηδεμόνα μόνο τον πατέρα. Επιπλέον, το 14% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι οι γονείς τους είτε βρίσκονταν σε διάσταση είτε είχαν πάρει διαζύγιο, ενώ περίπου 5% δήλωσε ότι μέχρι την ηλικία των 16 ετών ένας από τους δύο γονείς είτε έλειπε συχνά ή μονιμά (π.χ. για λόγους εργασίας είτε είχε αποβιώσει. Επιπλέον, μικρό ποσοστό ανέφερε ότι μέχρι την

ηλικία των 16 ετών ένας από τους δυο γονείς ή και οι δύο αντιμετώπιζε κάποιο σοβαρό πρόβλημα σωματική υγείας (11%), κάποιο σοβαρό πρόβλημα ψυχικής υγείας (15.3%) και πρόβλημα εξάρτησης (7.6%).

Ερευνητικά Εργαλεία

Οι συμμετέχοντες αρχικά κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις αναφορικά με τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εργασιακή απασχόληση) καθώς και σε ερωτήσεις που αξιολογούσαν την δομή της οικογένειας καταγωγής. Εν συνεχεία συμπλήρωσαν την Κλίμακα μέτρησης Ικανοποίησης Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών (Deci & Ryan, 2000· Kormas, Karamali & Anagnostopoulos, 2014), την Κλίμακα Μέτρησης Αυτοσυμπόνιας (Neff, 2003a· Mantzios et al., 2013), την Κλίμακα Μέτρησης Γονεϊκού Τύπου (Αντωνοπούλου & Τσίτσας, 2011· Μαριδάκη- Κασσωτάκη, 2009· Robinson et al., 1995) για τον κάθε γονέα ξεχωριστά και την Κλίμακα Σοβαρότητας Εξάρτησης (Gossop et al., 1995). Σχετικά με την κλίμακα γονεϊκού τύπου, χρειάζεται να αναφερθεί ότι στους συμμετέχοντες δόθηκε η δυνατότητα να μην συμπληρώσουν την κλίμακα για κάποιον από τους γονείς σε περίπτωση που ήταν απών/απούσα μέχρι το 16^ο έτος της ζωής τους. Ένα μικρό ποσοστό δεν απάντησε και στις δυο κλίμακες για τους δυο γονείς, πιο συγκεκριμένα, 14 (11.9%) συμμετέχοντες δεν απάντησαν στις ερωτήσεις για τον πατέρα και 2 (1.7%) στις ερωτήσεις που αφορούσαν την μητέρα.

Κλίμακα Αξιολόγησης Γονεϊκού Τύπου.

Το ερωτηματολόγιο (Parenting Styles & Dimensions Questionnaire-PSQD, Robinson et al., 1995, Robinson et al., 2001) αποτελείται από 32 προτάσεις που βαθμολογούνται σε πενταβάθμια κλίμακα. Η παραγοντική ανάλυση έχει αναδείξει

τρεις τύπους γονέων, που συμφωνούν με την θεωρία της Γονεϊκής Τυπολογίας της Baumrind (1991): ο Υποστηρικτικός τύπος, ο Αυταρχικός και ο Επιτρεπτικός. Το ερωτηματολόγιο αυτό μπορεί να προσφέρει σαφείς πληροφορίες γύρω από τον τρόπο διαπαιδαγώγησης, την επικοινωνία με το παιδί και την επίδραση του γονέα προς αυτό. Η επιλογή του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου έγινε επειδή είναι το μοναδικό ως τώρα μεταφρασμένο και σταθμισμένο στην ελληνική με δυο εκδοχές για την αξιολόγηση των μητέρων και των πατεράδων ξεχωριστά. Οι δύο εκδοχές της κλίμακας εμφανίζουν καλή αξιοπιστία ($r = 0.83-0.85$) και η εγκυρότητα κυμαίνεται μεταξύ 0.63-0.88 (Αντωνοπούλου & Τσίτσας, 2011· Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2009). Οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα να μην απαντήσουν σε μια από τις δυο εκδοχές της κλίμακας, σε περίπτωση που δεν είχαν ζήσει με έναν από τους γονείς τους μέχρι την ηλικία των 16 χρόνων.

Κλίμακα μέτρησης Σοβαρότητας Εξάρτησης (Severity of Dependence Scale [SDS]).

Η κλίμακα μέτρησης Σοβαρότητας Εξάρτησης κατασκευάστηκε για λογαριασμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) με σκοπό την αξιολόγηση διάφορων ψυχολογικών εκφάνσεων της χρήσης και της εξάρτησης από διάφορες ουσίες (Gossop et al., 1995). Η αξιολόγηση της σοβαρότητας εξάρτησης συμφωνεί με τα διαγνωστικά κριτήρια της τέταρτης έκδοσης του στατιστικού και διαγνωστικού εγχειριδίου (DSM-IV) από την Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία (Miele et al., 2000). Η κλίμακα αποτελείται από 5 ερωτήσεις, οι οποίες αξιολογούν τις ψυχολογικές συνέπειες της χρήσης ουσιών όπως είναι: η σοβαρότητα εξάρτησης, η αδυναμία ελέγχου χρήσης ουσιών, του άγχους που σχετίζεται με τη χρήση και η αδυναμίας διακοπής της χρήσης. Οι τιμές μέσου όρου που υπερβαίνουν το |7| αποτελούν ένδειξη ανησυχίας σοβαρότητας εξάρτησης. Η κλίμακα έχει βρεθεί να έχει ικανοποιητική

αξιοπιστία ($\alpha = .73 - .83$) και εγκυρότητα ($r = .70 - .87$) (Dawe et al., 2002· Gossop et al., 1995· Martin et al., 2005). Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας έγινε απλή μετάφραση της κλίμακας καθώς δεν βρέθηκε να έχει σταθμιστεί και μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα. Στο παράρτημα παρατίθεται η μεταφρασμένη κλίμακα. Τέλος, θεωρήθηκε σκόπιμο να προστεθεί ακόμα ένα ερώτημα, ώστε να συγκεκριμενοποιηθούν οι ουσίες που έχει καταναλώσει ο/η συμμετέχων/ουσα στην διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών.

Κλίμακα μέτρησης Ικανοποίησης Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών.

Το ερωτηματολόγιο (Basic Psychological Needs Satisfaction Scale – General, Deci & Ryan, 2000) αποτελείται από 21 ερωτήματα, τα οποία βαθμολογούνται σε επταβάθμια κλίμακα Likert. Οι συμμετέχοντες αξιολογούν το πόσο ικανοποιημένη είναι η κάθε ψυχολογική τους ανάγκη με το 1 να αντιστοιχεί στο “Καθόλου αληθές” και το 7 στο “Απόλυτα αληθές”. Οι υποκλίμακες της Αυτονομίας, της Επάρκειας και του Σχετίζεσθαι συνιστούν το ενιαίο ερωτηματολόγιο. Φαίνεται πως η ελληνική εκδοχή της κλίμακας χαρακτηρίζεται από καλές ψυχομετρικές ιδιότητες με τον συντελεστή αξιοπιστίας Chronbach’s alpha να είναι .90 για την υποκλίμακα αυτονομίας, .84 για την υποκλίμακα επάρκειας και .79 για την υποκλίμακα σχετίζεσθαι (Kormas, Karamali & Anagnostopoylos, 2014).

Κλίμακα Μέτρησης Αυτοσυμπόνιας.

Τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας εκτιμήθηκαν βάσει της Κλίμακας Μέτρησης Αυτοσυμπόνιας (Self-Compassion Scale, SCS, Neff, 2003α), η οποία αποτελείται από 26 ερωτήματα. Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε έξι υποκλίμακες: της καλοσύνης προς τον εαυτό, της οικουμενικότητας, της ενσυνειδητότητας, της επικριτικής στάσης, της

απομόνωσης και της αποφυγής/υπερβολικής ταύτισης. Οι απαντήσεις δίνονται σε μια 5/βάθμια κλίμακα Likert, ο υπολογισμός της συνολικής βαθμολογίας υπολογίζεται μέσω του μέσου όρου των απαντήσεων και οι υψηλότεροι μέσοι όροι αντιπροσωπεύουν υψηλότερα επίπεδα αυτοσυμπόνιας. Για τον υπολογισμό του μέσου όρου οι υποκλίμακες της επικριτικής στάσης, της απομόνωσης και της αποφυγής/υπερβολικής ταύτισης κωδικοποιούνται αντίστροφα. Οι έξι παράγοντες είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους, σχηματίζοντας όμως μια συνολική έννοια (Καρακασίδου, 2017). Η ελληνική εκδοχή της Κλίμακας Μέτρησης Αυτοσυμπόνιας φαίνεται να έχει καλή αξιοπιστία ($\alpha = .91$) και ικανοποιητική εγκυρότητα (Καρακασίδου, 2017 · Karakasidou et al., 2017 · Mantzios et al., 2013).

Διαδικασία

Η συλλογή των δεδομένων ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2022 και έληξε τον Μάρτιο του 2022. Η χορήγηση των ερωτηματολογίων έγινε σε ηλεκτρονική μορφή με τη βοήθεια του προγράμματος Google Forms και διαρκούσε περίπου 12-15 λεπτά. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική και οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν συνοπτικά γραπτώς για τον σκοπό της έρευνας, κατόπιν έδωσαν την συγκατάθεσή τους για την συμμετοχή, την επεξεργασία και την δημοσίευση των δεδομένων με σεβασμό στην διατήρηση της ανωνυμίας τους. Επιπλέον, ενημερώθηκαν για την δυνατότητα απόσυρσης των δεδομένων τους σε περίπτωση που δεν επιθυμούσαν την συμμετοχή τους στην έρευνα. Τέλος, τους γνωστοποιήθηκε ότι μετά την λήξη της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων θα ήταν διαθέσιμη η αναλυτική παρουσίαση των σκοπών της παρούσας ερευνητικής εργασίας, εφόσον το επιθυμούσαν. Η φόρμα συγκατάθεσης και το σύνολο των ερευνητικών εργαλείων παρατίθενται αναλυτικά στο παράρτημα.

Στατιστική Ανάλυση

Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με την βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS με την έκδοση 28. Για τον έλεγχο των υποθέσεων αρχικά πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις συσχετίσεων, χρησιμοποιώντας τον συντελεστή συσχέτισης Pearson για τις μεταβλητές που ακολουθούν κανονική κατανομή και τον δείκτη συσχέτισης Spearman, όταν δεν ακολουθείτο κανονική κατανομή (Field, 2013). Οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών, που αναδείχθηκαν, οδήγησαν στην διεξαγωγή αναλύσεων γραμμικής παλινδρόμησης, ώστε να διερευνηθεί η σχέση αιτιότητας μεταξύ τους και η κατεύθυνση (Field, 2013). Τέλος, διερευνητικά διενεργήθηκαν αναλύσεις Διαμεσολάβησης (Mediation Analysis) και Ρύθμισης (Moderation Analysis) με τη χρήση του εργαλείου PROCESS (έκδοση 4.1) (Field, 2013· Hayes & Matthes, 2009).

Αποτελέσματα

Περιγραφικές Αναλύσεις

Η διερεύνηση των υποθέσεων και της επεξεργασίας των δεδομένων ξεκίνησε με την εκτέλεση περιγραφικών αναλύσεων των δεδομένων. Στον Πίνακα 1 παρατίθενται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των μεταβλητών των γονεϊκών προφίλ, της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών (IBΨΑ) και της αυτοσυμπόνιας.

Πίνακας 1 Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των γονεϊκών προφίλ, της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών (IBΨΑ) και της αυτοσυμπόνιας

Μεταβλητή	M.O.	T.A.
Γονεϊκό Προφίλ		
Πατρικό Υποστηρικτικό προφίλ	2.81	1.32
Πατρικό Αυταρχικό προφίλ	1.88	.99
Πατρικό Επιτρεπτικό προφίλ	2.29	1.12
Μητρικό Υποστηρικτικό προφίλ	3.60	.95
Μητρικό Αυταρχικό προφίλ	2.31	.84
Μητρικό Επιτρεπτικό προφίλ	2.59	.80
IBΨΑ	109.05	16.48
Αυτονομία	37.13	6.11
Επάρκεια	27.60	7.06
Σχετίζεσθαι	44.32	7.22
Αυτοσυμπόνια	3.00	.70
Καλοσύνη προς εαυτό	3.20	.94
Επίκριση προς εαυτό	2.81	.92
Κοινή ανθρωπιά	3.00	.79
Απομόνωση	3.08	1.03
Ενσυνειδητότητα	3.36	.80
Μηρυκασμός σκέψης	2.55	.98

Με βάση τα δεδομένα αυτά, φαίνεται πως οι νέοι απέδωσαν στους γονείς τους και ιδιαίτερα στη μητέρα περισσότερα χαρακτηριστικά που κατατάσσονται στο δημοκρατικό προφίλ. Επιπλέον, παρουσίασαν μέτρια προς υψηλά επίπεδα ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών καθώς και μέτρια επίπεδα αυτοσυμπόνιας.

Αναφορικά με τη χρήση ουσιών τους τελευταίους 12 μήνες, η πλειοψηφία ανέφερε κατανάλωση αλκοόλ (70.3%) και καπνού (45.8%). Ένα τέταρτο των συμμετεχόντων (25%) δήλωσε χρήση κάνναβης, πέντε άτομα (4.2%) δήλωσαν χρήση κοκαΐνης, 2 άτομα (1.7%) δήλωσαν χρήση αμφεταμινών και 2 άτομα (1.7%) παραισθησιογόνων ουσιών τους τελευταίους 12 μήνες. Ακόμη, 35 άτομα (29.7%) εμφανίστηκαν να κάνουν χρήση μιας ουσίας, 51 άτομα (43.2%) έκαναν χρήση από 2 έως 3 ουσίες και 3 άτομα (2.5%) ανέφεραν χρήση παραπάνω από 4 ουσίες τους τελευταίους 12 μήνες. Η χρήση ουσιών φάνηκε να τους ανησυχεί σε μικρό βαθμό ή να έχει μικρές ψυχολογικές επιπτώσεις στους συμμετέχοντες ($M.O. = 7.13$, $T.A. = 2.60$), λαμβάνοντας υπόψη την οδηγία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, πως τιμές μεγαλύτερες του $| 7 |$ καθιστούν την χρήση ανησυχητική. Οι συμμετέχοντες που δεν ανέφεραν χρήση καμίας ουσίας ήταν 29 στον αριθμό (24.6%).

Αναλύσεις Συσχετίσεων

Εν συνεχεία, πραγματοποιήθηκε ανάλυση συσχετίσεων, ανάμεσα στις τρεις υποκλίμακες του μητρικού και πατρικού γονεϊκού προφίλ (υποστηρικτικό, αυταρχικό και επιτρεπτικό) και των μεταβλητών της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών (IBΨΑ), της αυτοσυμπόνιας (ΑΣ) και της χρήσης ουσιών. Το δείγμα ακολουθούσε κανονική κατανομή και αξιοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson, μόνο στην περίπτωση της συσχέτισης των γονεϊκών προφίλ με την σοβαρότητα της χρήσης ουσιών χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης συσχέτισης Spearman, καθώς το δείγμα δεν ακολουθούσε κανονική κατανομή.

Αρχικά, το υποστηρικτικό πατρικό προφίλ εμφανίζει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μικρού μεγέθους με την IBΨΑ ($r(116) = .20$, $p = .03$), μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = .07$, $p = .42$) και την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($r(116) = .003$, $p = .97$). Το αυταρχικό πατρικό

προφίλ βρέθηκε να έχει μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την IBΨΑ ($r(116) = -.15, p = .09$), στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μικρού μεγέθους με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = -.21, p = .02$) και στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μικρού μεγέθους με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($r(116) = .09, p = .33$). Τέλος, το επιτρεπτικό πατρικό προφίλ φαίνεται να έχει μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την IBΨΑ ($r(116) = -.08, p = .38$), στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μικρού μεγέθους με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = -.17, p = .06$) και στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μικρού μεγέθους με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($r(116) = .07, p = .44$).

Από την άλλη πλευρά, το υποστηρικτικό μητρικό προφίλ εμφανίζει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεσαίου μεγέθους με την IBΨΑ ($r(116) = .43, p < .001$) και μικρού μεγέθους με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = .19, p = .03$), ενώ μη στατιστικά σημαντική βρέθηκε η συσχέτιση με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($r(116) = .12, p = .11$). Το αυταρχικό μητρικό προφίλ βρέθηκε να έχει μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την IBΨΑ ($r(116) = -.14, p = .14$), με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = -.03, p = .75$) και την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($r(116) = .13, p = .14$). Τέλος, το επιτρεπτικό μητρικό προφίλ φαίνεται να έχει μη στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την IBΨΑ ($r(116) = -.10, p = .25$), με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = -.06, p = .54$) και την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($r(116) = .07, p = .43$).

Οι συσχετίσεις μεταξύ του γενικού δείκτη IBΨΑ, της αυτοσυμπόνιας και της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ακολουθούσε μη κανονική κατανομή και ανέδειξε στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις. Πιο συγκεκριμένα η IBΨΑ και τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας εμφάνισαν μεταξύ τους θετική συσχέτιση μεσαίου μεγέθους ($r(116) = .53, p < .001$). Αντιθέτως, η σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες είχε αρνητική

συσχέτιση μικρού μεγέθους τόσο με τον δείκτη της IBΨΑ ($r(116) = -.25, p < .01$), όσο και με τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($r(116) = -.20, p = .02$). Στον Πίνακα 2 Αναγράφονται οι συσχετίσεις που προέκυψαν ανάμεσα στις υποκλίμακες, της IBΨ, της Αυτοσυμπόνιας και της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες.

Πίνακας 2

Συσχετίσεις ανάμεσα στις υποκλίμακες της IBΨΑ και της ΑΣ και της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες

Μεταβλητές	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Αυτονομία	-									
Επάρκεια	.51**	-								
Σχετίζεσθαι	.46**	.46**	-							
Καλοσύνη προς εαυτό	.44**	.50**	.37**	-						
Επίκριση προς εαυτό	.41**	.48**	.41**	.64**	-					
Κοινή ανθρωπιά	.30**	.22**	.20*	.50**	.26**	-				
Απομόνωση	.42**	.43**	.33**	.49**	.62**	.17	-			
Ενσυνειδητότητα	.42**	.43**	.26**	.68**	.47**	.59**	.40**	-		
Μηρυκασμός σκέψης	.29**	.28**	-.01	.48**	.58**	.35**	.53**	.51**	-	
Σοβαρότητα Χρήσης Ουσιών	-.19*	.27**	-.06	-.22*	-.20*	.005	-.14	-.10	-.17	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Αναλύσεις Γραμμικής Παλινδρόμησης

Επόμενο βήμα ερωτημάτων ήταν η διεξαγωγή αναλύσεων απλής γραμμικής παλινδρόμησης, με σκοπό να διερευνηθεί η πιθανότητα ύπαρξης αιτιολογικών σχέσεων ανάμεσα στις μεταβλητές και να δοθεί απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα. Το πατρικό υποστηρικτικό προφίλ φαίνεται πως προβλέπει μέρος της διακύμανσης της IBΨΑ ($F(1,116) = 4.72, p = .03, R^2 = .03$), με τον συντελεστή παλινδρόμησης ($B = 2.46, 95\% CI [.21 - 4.70]$) να υποδεικνύει αύξηση κατά 2.46 μονάδες στον γενικό δείκτη της IBΨΑ. Αναλόγως το πατρικό υποστηρικτικό προφίλ βρέθηκε να προβλέπει τα επίπεδα ικανοποίησης της Αυτονομίας ($F(1,116) = 3.65, p = .05, R^2 = .03, B = 0.80, 95\% CI [-.29 - 1.64]$) και την ανάγκη για Σχετίζεσθαι ($F(1,116) = 6.92, p = .01, R^2 = .05, B = 1.30, 95\% CI [.32 - 2.27]$). Ενώ δεν φάνηκε να προβλέπει την ανάγκη

Επάρκειας ($F(1,116) = .53, p > .05, R^2 = .005, B = 0.36, 95\% CI [-.62 - 1.34]$). Το πατρικό υποστηρικτικό προφίλ δεν βρέθηκε να προβλέπει ούτε τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας ($F(1,116) = .64, p > .05, R^2 = .006, B = 0.3, 95\% CI [-.05 - .14]$), αλλά ούτε και τη σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ($F(1,116) = .001, p > .05, R^2 = .00, B = -.006, 95\% CI [-.36 - .35]$).

Σύμφωνα με την ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης, αυταρχικό πατρικό προφίλ δεν επηρεάζει την διακύμανση της ικανοποίησης των IBΨΑ ($F(1,116) = .93, p > .05, R^2 = .008, B = -2.57, 95\% CI [-1.68 - .09]$). Αντίθετα, φάνηκε να επηρεάζει αρνητικά την διακύμανση της Αυτοσυμπόνιας ($F(1,116) = 5.54, p < .02, R^2 = .04, B = -.15, 95\% CI [-2.35 - .02]$). Στον Πίνακα 3 αναγράφονται με λεπτομέρεια τα αποτελέσματα της γραμμικής παλινδρόμησης που έγιναν για τον έλεγχο της σχέσης αιτιότητας ανάμεσα στο αυταρχικό πατρικό προφίλ και τα έξι μέρη της αυτοσυμπόνιας. Εν συνεχεία, το αυταρχικό πατρικό προφίλ δεν φάνηκε να επηρεάζει ούτε την διακύμανση της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ($F(1,116) = 2.8, p > .05, R^2 = .02, B = .23, 95\% CI [-.24 - .71]$).

Το πατρικό επιτρεπτικό προφίλ δεν βρέθηκε να προβλέπει τα επίπεδα IBΨΑ ($F(1,116) = .76, p > .05, R^2 = .007, B = 1.19, 95\% CI [-3.88 - 1.50]$), τα επίπεδα ΑΣ ($F(1,116) = 3.42, p > .05, R^2 = .02, B = -.10, 95\% CI [-.21 - .007]$) ούτε τα επίπεδα σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ($F(1,116) = .59, p > .05, R^2 = .005, B = .16, 95\% CI [-.26 - .59]$).

Πίνακας 3

Ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης ανάμεσα στο αυταρχικό πατρικό προφίλ και τα μέρη της αυτοσυμπόνιας

Μεταβλητή	B	SE	t	p
Καλοσύνη προς εαυτό	-.15	.08	-1.76	> .05
Επίκριση προς εαυτό	-.23	.08	-2.77	< .01
Κοινή ανθρωπιά	.01	.07	.17	> .05
Απομόνωση	- .23	.09	2.43	.02
Ενσυνειδητότητα	-.09	.07	-1.20	> .05
Μηρυκασμός σκέψης	-.19	.09	-2.08	.04

Από την άλλη πλευρά, το μητρικό υποστηρικτικό προφίλ φαίνεται πως προβλέπει μέρος της διακύμανσης της IBΨΑ ($F(1,116) = 25.98, p < .001, R^2 = .18, B = 7.45, 95\% \text{ CI } [4.55 - 10.34]$), καθώς και της Αυτοσυμπόνιας ($F(1,116) = 4.42, p = .03, R^2 = .03, B = .14, 95\% \text{ CI } [.008 - .27]$). Περαιτέρω αναλύσεις που γίνανε στις υποκλίμακες της IBΨΑ και της ΑΣ αναγράφονται στον πίνακα 4. Το υποστηρικτικό μητρικό προφίλ δεν φάνηκε να μπορεί να προβλέψει τα επίπεδα σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ($F(1,116) = 1.67, p > .05, R^2 = .01, B = .32, 95\% \text{ CI } [-.17 - .83]$).

Πίνακας 4

Ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης χρησιμοποιώντας το μητρικό υποστηρικτικό γονεϊκό προφίλ ως ανεξάρτητη μεταβλητή και τις υποκλίμακες της IBΨΑ και της ΑΣ ως εξαρτημένες μεταβλητές

Μεταβλητή	B	SE	t	p	95% CI
Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών					
Αυτονομία	2.34	.55	4.19	<.001	[1.23, 3.45]
Επάρκεια	2.17	.66	3.27	.001	[-.86, 3.49]
Σχετίζεσθαι	2.94	.65	4.49	<.001	[1.64, 4.23]
Αυτοσυμπόνια					
Καλοσύνη προς εαυτό	.18	.09	2.00	.05	[.001, .36]
Επίκριση προς εαυτό	.14	.08	1.59	> .05	[-.04, .32]
Κοινή ανθρωπιά	.12	.07	1.68	> .05	[-.02, .28]
Απομόνωση	.13	.01	1.33	> .05	[-.06, .33]
Ενσυνειδητότητα	.17	.04	2.30	.02	[.02, .33]
Μηρυκασμός σκέψης	.07	.005	.77	> .05	[-.12, .26]

Στην περίπτωση του μητρικού αυταρχικού προφίλ δεν βρέθηκε στατιστική σημαντικότητα στις αλλαγές της διακύμανσης της IBΨΑ ($F(1,116) = 2.23, p > .05, R^2 = .02, B = -2.68, 95\% \text{ CI } [-6.23 - .87]$) και της ΑΣ ($F(1,116) = .09, p > .05, R^2 = .001, B = -.02, 95\% \text{ CI } [-.18 - .13]$), για αυτό το λόγο δεν πραγματοποιήθηκαν περαιτέρω αναλύσεις στις υποκλίμακες των δύο μεταβλητών. Το μητρικό αυταρχικό προφίλ δεν φάνηκε να προβλέπει αλλαγές ούτε στη διακύμανση της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ($F(1,116) = 2.17, p > .05, R^2 = .02, B = .41, 95\% \text{ CI } [-.14 - .98]$). Αντίστοιχα, το επιτρεπτικό μητρικό προφίλ δεν φάνηκε να επηρεάζει την διακύμανση της IBΨΑ ($F(1,116) = 1.31, p > .05, R^2 = .01, B = -2.17, 95\% \text{ CI } [-5.91 - 1.58]$), της ΑΣ ($F(1,116) = .36, p > .05, R^2 = .003, B = -.04, 95\% \text{ CI } [-.20 - .11]$) και της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ($F(1,116) = .63, p > .05, R^2 = .005, B = .24, 95\% \text{ CI } [-.35 - .83]$).

Όσον αφορά τις υποθέσεις της έρευνας, αυτές επιβεβαιώθηκαν μερικώς. Τα υποστηρικτικά γονεϊκά προφίλ τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα βρέθηκαν να προβλέπουν τον συνολικό δείκτη ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών. Μόνο στην περίπτωση των υποστηρικτικών μητέρων ήταν δυνατή η πρόβλεψη των επιπέδων αυτοσυμπόνιας, ενώ η υπόθεση αιτιότητας ανάμεσα στην γονεϊκή υποστήριξη και την χρήση ουσιών δεν επιβεβαιώθηκε.

Διερευνώντας την δεύτερη υπόθεση, τα αυταρχικά χαρακτηριστικά των γονέων δεν φάνηκαν να επιδρούν στα επίπεδα ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών, της αυτοσυμπόνιας και της χρήσης ουσιών. Εξαίρεση αποτέλεσε η αρνητική επίδραση που βρέθηκε να έχει το πατρικό αυταρχικό προφίλ στα επίπεδα αυτοσυμπόνιας, πιο συγκεκριμένα στα αρνητικά μέρη της που είναι: η επικριτική στάση προς τον εαυτό, η απομόνωση και ο μηρυκασμός αρνητικών σκέψεων. Η τρίτη ερευνητική υπόθεση απορρίφθηκε συνολικά, καθώς τα επιτρεπτικά γονεϊκά χαρακτηριστικά δεν βρέθηκαν να έχουν προβλεπτική ισχύ ως προς τις 3 μεταβλητές που μελετήθηκαν.

Τέλος, αναλύσεις γραμμικής παλινδρόμησης πραγματοποιήθηκαν για να εξερευνηθεί και η σχέση ανάμεσα στην ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, στα επίπεδα αυτοσυμπόνιας και στη σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες. Τόσο η IBΨΑ ($F(1,116) = 5.77, p = .01, R^2 = .32, B = -.03, 95\% CI [-.06 - -.006]$) όσο και η ΑΣ ($F(1,116) = 4.62, p = .03, R^2 = .04, B = -.73, 95\% CI [-1.40 - -.05]$) βρέθηκε πως προβλέπουν τα επίπεδα διακύμανσης της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες. Στην συνέχεια πραγματοποιήθηκαν γραμμικές αναλύσεις παλινδρόμησης για να διερευνηθεί αν οι υποκλίμακες της IBΨΑ και της ΑΣ προβλέπουν αλλαγές στα επίπεδα της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες (βλ. Πίνακα 5)

Πίνακας 5

Ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης χρησιμοποιώντας τις υποκλίμακες της IBΨΑ και της ΑΣ ως ανεξάρτητες μεταβλητές και την σοβαρότητα εξάρτησης ως εξαρτημένη μεταβλητή

Μεταβλητή	B	SE	t	p	95%CI
Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών					
Αυτονομία	-.08	.04	-2.15	.03	[-.16, -.006]
Επάρκεια	-.10	.03	-3.03	< .001	[-.16, -.03]
Σχετίζεσθαι	-.02	.03	-.71	> .05	[-.09, .04]
Αυτοσυμπόνια					
Καλοσύνη προς εαυτό	-.60	.25	-2.38	.02	[-1.10, -.10]
Επίκριση προς εαυτό	-.56	.25	-2.18	.03	[-1.07, -.05]
Κοινή ανθρωπιά	.16	.30	.053	> .05	[-.59, .62]
Απομόνωση	-.37	.23	-1.61	> .05	[-.83, .08]
Ενσυνειδητότητα	-.35	.30	-1.16	> .05	[-.94, .24]
Μηρυκασμός σκέψης	-.46	.24	-1.89	> .05	[-.94, .02]

Οι συνολικοί δείκτες της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας φάνηκε πως προβλέπουν αρνητική επίδραση στα επίπεδα της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες.

Αναλύσεις ρύθμισης (Moderation Analysis) και διαμεσολάβησης (Mediation Analysis)

Χρησιμοποιώντας το εργαλείο PROCESS του SPSS διεξήχθη η ανάλυση ρύθμισης για να ελεγχθεί αν η σχέση των γονεϊκών προφίλ με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ρυθμίζεται από την παρουσία της μεταβλητής της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας. Στην περίπτωση του υποστηρικτικού πατρικού προφίλ η σχέσης ρύθμισης φάνηκε να επιβεβαιώνεται μόνο για την περίπτωση της αυτοσυμπόνιας, όπου φάνηκε να προβλέπει το 7% της διακύμανσης της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες. Στον Πίνακα 6 αναγράφονται αναλυτικά όλα τα αποτελέσματα ρύθμισης που προέκυψαν. Ακόμη η ικανοποίηση

βασικών ψυχολογικών αναγκών και η αυτοσυμπόνια δεν βρέθηκε να ρυθμίζει την σχέση του αυταρχικού πατρικού προφίλ και της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες.

Η υπόθεση ρύθμισης δεν υποστηρίχθηκε ούτε στην περίπτωση του επιτρεπτικού πατρικού προφίλ.

Πίνακας 6

Αναλύσεις ρύθμισης με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ως εξαρτημένη μεταβλητή

	b	SE B	t	p	95% CI
Συνεχής (:Constant)	6.82	.24	2.19	<.001	6.34 - 7.30]
Υποστηρικτικό Πατρικό προφίλ (ΥΠΠ)	.09	.21	.43	.66	[-.32 - .50]
Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών (ΙΒΨΑ)	-.03	.01	-2.68	<.01	[-.06 - .009]
ΥΠΠx ΙΒΨΑ	-.002	.009	-.25	.80	[-.02 -.01]
Συνεχής (:Constant)	6.77	0,23	29.12	<.001	[6.31-7.24]
Υποστηρικτικό Πατρικό προφίλ (ΥΠΠ)	-.05	.19	-.30	.76	[-.43 - .32]
Αυτοσυμπόνια (ΑΣ)	-.73	.31	-2.39	.02	[-1.33 - (-.12)]
ΥΠΠ x ΑΣ	.52	.26	1.98	.05	[.001 - 1.04]
Συνολική Επίδραση Αυταρχικό Πατρικό Προφίλ (ΑΠΠ)	6.80	.24	28.32	<.001	[6.32 - 7.28]
	.15	.28	.52	.60	[-.41 - .71]
ΙΒΨΑ	-.03	.01	-2.50	.01	[-.05 - (-.006)]
ΑΠΠ x ΙΒΨΑ	-.003	.01	-.18	.85	[-.04 - .03]
Συνολική Επίδραση Αυταρχικό Πατρικό Προφίλ (ΑΠΠ)	6.81	.27	25.39	<.001	[6.29- 7.35]
	.13	.30	.42	.67	[-.47 - .74]
ΑΣ	-.68	.34	-1.98	.05	[-1.37 - .0008]
ΑΠΠ x ΑΣ	.04	.51	.07	.94	[-.98 - 1.06]
Συνολική Επίδραση Επιτρεπτικό Πατρικό Προφίλ (ΕΠΠ)	6.79	.23	28.51	<.001	[6.32 - 7.26]
	.14	.22	.64	.52	[-.29 - .57]
ΙΒΨΑ	-.03	.01	-2.56	.01	[-.05 - (-.007)]
ΕΠΠ x ΙΒΨΑ	-.01	.01	-.94	.34	[-.04 - .01]
Συνολική Επίδραση Επιτρεπτικό Πατρικό Προφίλ (ΕΠΠ)	6.82	.25	26.37	<.001	[6.30 - 7.33]
	.08	.24	.36	.71	[-.39 - .56]
ΑΣ	-.70	.34	-2.04	.04	[-1.38 - (-.02)]
ΕΠΠ x ΑΣ	.05	.41	.13	.89	[-.76 - .87]

Η υπόθεση ρύθμισης της σχέσης των μητρικών προφίλ με την χρήση ουσιών από την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών και την αυτοσυμπόνια δεν επιβεβαιώθηκε. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση του επιτρεπτικού μητρικού προφίλ, όπου η αυτοσυμπόνια φάνηκε να ρυθμίζει την σχέση των δύο μεταβλητών. Η επίδραση της ρυθμιστικής σχέσης στην εξαρτημένη μεταβλητή βρέθηκε να προβλέπει το 7% της διακύμανσης της χρήσης ουσιών.

Η υπόθεση διαμεσολάβησης απορρίφθηκε καθώς οι αρχικές αναλύσεις παλινδρόμησης δεν επιβεβαίωσαν ότι τα γονεϊκά προφίλ μπορούν να προβλέψουν διαφορές στη διακύμανση της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες. Σύμφωνα με τους MacKinnon, Krull, και Lockwood (2000), η στατιστικά σημαντική άμεση επίδραση (direct effect) της ανεξάρτητης μεταβλητής στην εξαρτημένη αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη μοντέλου διαμεσολάβησης. Τα ευρήματά μας δεν επιβεβαίωσαν τον διαμεσολαβητικό ρόλο της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας στη σχέση των γονεϊκών προφίλ και της σημαντικότητας εξάρτησης από ουσίες.

Πίνακας 7

Αναλύσεις Ρύθμισης με την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες ως εξαρτημένη μεταβλητή

	b	SE B	t	p	95% CI
Συνεχής (:Constant)	6.85	.25	27.81	<.001	[6.36 - 7.34]
Υποστηρικτικό Μητρικό προφίλ (ΥΜΠ)	.68	.20	3.33	.001	[.27 - 1.08]
Ικανοποίηση Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών (ΙΒΨΑ)	-.05	.01	-3.52	<.001	[-.08 -(-.02)]
ΥΜΠx ΙΒΨΑ	-.006	.009	-.56	.57	[-.02 - .01]
Συνεχής (:Constant)	6.82	.23	28.53	.001	[6.34 - 7.30]
Υποστηρικτικό Μητρικό προφίλ (ΥΜΠ)	.43	.20	2.18	.03	[.04 - .82]
Αυτοσυμπόνια (ΑΣ)	-.84	.32	-2.62	.009	[-1.47 - (-.20)]
ΥΜΠ x ΑΣ	-.07	.20	-.35	.72	[-.47 - .33]
Συνολική Επίδραση Αυταρχικό Μητρικό Προφίλ (ΑΜΠ)	6.82	.24	28.16	<.001	[6.34 - 7.30]
	.36	.30	1.21	.22	[-.22 - .96]
ΙΒΨΑ	-.03	.01	-2.08	.03	[-.06 - (-.001)]
ΑΜΠ x ΙΒΨΑ	.005	.01	.40	.69	[-.02 - .03]
Συνολική Επίδραση Αυταρχικό Μητρικό Προφίλ (ΑΜΠ)	6.80	.24	28.81	<.001	[6.34 - 7.27]
	.33	.26	1.27	.21	[-.19 - .85]
ΑΣ	-.85	.32	-2.62	.01	[-1.49 - (-.21)]
ΑΜΠ x ΑΣ	-.57	.32	-1.80	.07	[-1.20 - .06]
Συνολική Επίδραση Επιτρεπτικό Μητρικό Προφίλ (ΕΜΠ)	6.79	.23	28.94	<.001	[6.32 - 7.25]
	.03	.23	.14	.89	[-.43 - .50]
ΙΒΨΑ	-.04	.01	-2.75	.01	[-.06 - (-.01)]
ΕΜΠ x ΙΒΨΑ	-.02	.01	-1.69	.09	[-.04 - .001]
Συνολική Επίδραση Επιτρεπτικό Μητρικό Προφίλ (ΕΜΠ)	6.79	.23	28.95	<.001	[6.33 - 7.26]
	.07	.23	.28	.78	[-.39 - .52]
ΑΣ	-.80	.30	-2.64	.01	[-1.41 - (-.20)]
ΕΜΠ x ΑΣ	-.65	.27	-2.43	.02	[-1.19 - (-.12)]

Συζήτηση

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η διερεύνηση της επιρροής που μπορεί να έχει το γονεϊκό προφίλ στην ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, στα επίπεδα αυτοσυμπόνιας και στην σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες. Στην έρευνα συμμετείχαν εθελοντικά αναδυόμενοι ενήλικες, ηλικίας από 18 έως 25 χρονών, οι οποίοι αρχικά αξιολόγησαν το περιβάλλον ανατροφής που είχαν με τους γονείς τους κατά τα πρώτα 16 έτη τους, εν συνεχεία, έκριναν την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας, και τελικώς εκτίμησαν την σοβαρότητα των ψυχολογικών συνεπειών της χρήσης ουσιών που έχουν κάνει τους τελευταίους 12 μήνες.

Οι νεαροί ενήλικες αξιολόγησαν αναδρομικά τις συμπεριφορές που αντιλαμβάνονταν ότι δέχθηκαν από του γονείς ή τον ένα γονέα σε περίπτωση που προέρχονταν από μονογονεϊκή οικογένεια. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι είχε μεγαλώσει σε περιβάλλον πυρηνικής και εκτεταμένης οικογένειας. Από τα δεδομένα φάνηκε ότι οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονταν τόσο την μητέρα τους όσο και τον πατέρα τους να έχει περισσότερο υποστηρικτικά χαρακτηριστικά ανατροφής απέναντί τους, με την δημιουργία κλίματος συναισθηματικής ζεστασιάς και εμπιστοσύνης ως προς τις ικανότητές τους. Ακόμη, ανέφεραν ότι οι γονείς τους εμφάνιζαν μερικά χαρακτηριστικά που συγκαταλέγονται στην επιτρεπτική γονεϊκή τυπολογία, δηλαδή τους αντιλαμβάνονταν ως μη απαιτητικούς, με χαλαρή επιβολή ορίων και καλλιέργεια συναισθηματικής ζεστασιάς. Τέλος, φάνηκε ότι αρκετοί συμμετέχοντες απέδιδαν στις μητέρες αυταρχικά χαρακτηριστικά, που περιλαμβάνουν την ανελαστική οριοθέτηση, την μη ανταπόκριση στις συναισθηματικές τους ανάγκες και τις αυξημένες απαιτήσεις. Αντιθέτως, σπανιότερα απέδωσαν στους πατέρες αυταρχικά-ελεγκτικά χαρακτηριστικά.

Προηγούμενη έρευνα που διεξήχθη σε ελληνικό πληθυσμό βρήκε ανάλογα αποτελέσματα με το υποστηρικτικό γονεϊκό προφίλ να επικρατεί, ενώ το αυταρχικό προφίλ αναφέρθηκε σπανιότερα (Olivari et al., 2015). Άξιο αναφοράς είναι το εύρημα ότι οι άντρες φαίνεται να προσδίδουν στις μητέρες τους περισσότερα αυταρχικά χαρακτηριστικά, πιθανόν γιατί οι γονείς δεν έχουν βρει κατάλληλους τρόπους οριοθέτησης ως προς τα αγόρια (Olivari et al., 2015). Στην παρούσα έρευνα δεν δόθηκε η δυνατότητα να αναδειχθούν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων λόγω του μικρού αριθμού αρρένων συμμετεχόντων.

Η επικράτηση του υποστηρικτικού προφίλ ίσως είναι αποτέλεσμα της κείμενης νομοθεσίας που προστατεύει τα παιδιά και υποστηρίζει ένα κλίμα δημοκρατίας και ασφάλειας στο οικογενειακό περιβάλλον. Ακόμη μια εξήγηση της μειωμένης εμφάνισης αυταρχικών πατρικών συμπεριφορών προς τα παιδιά μπορεί να αποδοθεί στην τάση τους να αφήνουν στην ικανοποίηση των συναισθηματικών αναγκών των παιδιών στις μητέρες (Olivari et al., 2015).

Οι υποθέσεις που είχαν σχηματιστεί αρχικά φάνηκαν να επιβεβαιώνονται μερικώς από τα ευρήματα. Πιο συγκεκριμένα, τα γονεϊκά προφίλ βρέθηκαν ικανά να μπορούν να προβλέψουν τα επίπεδα ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας, όχι όμως και τα επίπεδα σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες, με αποτέλεσμα τα μοντέλα διαμεσολάβησης και ρύθμισης να μην μπορούν να επιβεβαιωθούν.

Το συναισθηματικό περιβάλλον που σχηματίζεται από τους γονείς κατά τα πρώτα 16 χρόνια της ζωής φάνηκε να μην μπορεί να σταθεί ως αυτοτελής παράγοντας πρόβλεψης της χρήσης ουσιών κατά την περίοδο της ενηλικίωσης, επιβεβαιώνοντας έτσι την πολυπαραγοντική διάσταση του φαινομένου (Μάτσα, 2009· Williams et al., 2009). Η θετική ή αρνητική επίδραση που μπορεί να έχουν τα γονεϊκά χαρακτηριστικά

στο άτομο κατά την παιδική, εφηβική ηλικία και ενήλικη ζωή χρειάζεται να εξετάζεται σε συνδυασμό με τα ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά του ίδιου του ατόμου (Williams et al., 2009). Η μορφή της οικογένειας μπορεί, επίσης, να συνδράμει στην επίδραση των γονεϊκών συμπεριφορών στην χρήση ουσιών, καθώς φαίνεται πως η καταγωγή από μονογονεϊκές οικογένειες συνιστά παράγοντα επικινδυνότητας (Vakalahi, 2001). Το εύρημά μας ίσως οφείλεται αφενός στο γεγονός ότι οι συμμετέχοντες προέρχονταν στην πλειοψηφία τους από πυρηνικές-εκτεταμένες οικογένειες και αφετέρου ότι εμφάνιζαν χαμηλή σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες. Τέλος, η αδυναμία εξήγησης της σοβαρότητας εξάρτησης από ουσίες ίσως να οφείλεται και στον ευκαιριακό χαρακτήρα του δείγματος που προέρχεται από το γενικό πληθυσμό, πιθανώς ένα ειδικό δείγμα να αναδείκνυε διαφορετικά αποτελέσματα.

Οι ζεστές και υποστηρικτικές συμπεριφορές των γονέων προς τα παιδιά τους βρέθηκαν ότι συμβάλλουν ώστε να αναπτυχθούν στρατηγικές ρύθμισης των συναισθημάτων τους όπως είναι η αυτοσυμπόνια, καθώς και να στέκονται ικανές να ικανοποιήσουν τις ανάγκες αυτονομίας, σχετίζεσθαι και επάρκειας. Υποστηρικτικά στέκονται σύγχρονα ευρήματα σύμφωνα με τα οποία μια θετική σχέση τόσο με τη μητέρα όσο και με τον πατέρα μπορεί να καλλιεργήσει λειτουργικές στρατηγικές ρύθμισης των συναισθημάτων του ατόμου (Tani et al., 2018), καθώς και την ανθεκτικότητά του (Zakeri et al., 2010).

Ωστόσο, η βίωση ενός τρυφερού και ενθαρρυντικού πατέρα δεν βρέθηκε να ενδυναμώνει το αίσθημα αποτελεσματικότητας και πίστης στις ικανότητες, καθώς και στάσεις ζεστασιάς και συμπόνιας προς τον εαυτό όταν το άτομο αντιμετωπίζει απογοήτευση και πόνο.. Το εύρημα αυτό έχει επιβεβαιώνεται και από προηγούμενη έρευνα στον ελληνικό πληθυσμό, σύμφωνα με την οποία οι πατρικές γονεϊκές συμπεριφορές, υποστηρικτικές της αυτονομίας των παιδιών δεν φαίνεται να

επηρεάζουν σημαντικά την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών (Kaltsouni, 2019), ενώ διεθνής έρευνα καταδεικνύει ότι οι μητρικές συμπεριφορές εμφανίζουν ισχυρότερη προβλεπτική ισχύ (Cordeiro et al., 2015). Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, το μητρικό δημοκρατικό προφίλ εμφάνιζε ισχυρή προβλεπτική ισχύ απέναντι στα επίπεδα ικανοποίησης των αναγκών. Ίσως η αντίληψη της μητέρας ως κύριο φροντιστή των παιδιών να αποτελεί μια πιθανή εξήγηση αυτών των ευρημάτων, και παράλληλα η υιοθέτηση διαφορετικών πρακτικών από τους δύο γονείς μπορεί να αποτελεί ακόμα μια εξήγηση. Σημαντικός μπορεί να είναι και ο ρόλος του αναπτυξιακού σταδίου, με λίγα λόγια, οι νεαροί ενήλικες κάνοντας βήματα προς την ανεξαρτητοποίησή τους από την οικογένεια αναζητούν νέες πηγές ικανοποίησης των αναγκών τους, όπως είναι οι ερωτικοί σύντροφοι και η επαγγελματική τους σταδιοδρομία (Galanaki & Leontopoulou, 2017). Πιθανότατα, λοιπόν, η γονεϊκή τυπολογία να μπορεί να προβλέψει τα επίπεδα ικανοποίησης μέχρι το αρχικό στάδιο της εφηβείας, πριν οι έφηβοι αρχίσουν να επιδιώκουν την διαφοροποίηση από την οικογένειά τους (Kaltsouni, 2019).

Οι ελεγκτικές και απαιτητικές γονεϊκές συμπεριφορές δεν βρέθηκαν να επηρεάζουν τα επίπεδα αυτοσυμπόνιας και ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών. Αντιστοίχως, οι γονείς που χαρακτηρίστηκαν με ελαστικές μη απαιτητικές συμπεριφορές δεν μπόρεσαν να σταθούν ικανοί παράγοντες πρόβλεψης αλλαγών στα επίπεδα ικανοποίησης των αναγκών αυτονομίας, επάρκειας, σχετιζέσθαι και στα επίπεδα αυτοσυμπόνιας στα παιδιά τους. Μόνη εξαίρεση φάνηκε να είναι η πατρική αυστηρή γονεϊκή τυπολογία η οποία βρέθηκε να προβλέπει μειωμένα επίπεδα αυτοσυμπόνιας στους νεαρούς ενήλικες. Ελεγκτικές και καταπιεστικές συμπεριφορές των γονέων εμφανίζονται λειτουργούν ανασταλτικά στην υιοθέτηση ενεργητικών

στρατηγικών αντιμετώπισης του άγχους όπως είναι η αυτοσυμπόνια και η ενσυνειδητότητα (Ewart et al., 2021· Wolfradt et al., 2001).

Η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών βρέθηκε να λειτουργεί προστατευτικά απέναντι στην εξάρτηση από ουσίες, καθώς υψηλότερα επίπεδα ΙΒΨΑ βρέθηκαν να προβλέπουν μικρότερη χρήση ουσιών. Τόσο το αίσθημα αυτονομίας όσο και η αυτεπάρκεια έδειξαν να σχετίζονται με μειωμένη σοβαρότητα εξάρτησης, ενώ παραδόξως η ικανοποίηση της ανάγκη για σχετίζεσθαι δεν μπόρεσε να προβλέψει αλλαγές στην σοβαρότητα της εξάρτησης. Επιβεβαιώθηκε, λοιπόν, η αρχική υπόθεση προσφέροντας επιπλέον υποστήριξη στην θεωρία αυτό-προσδιορισμού, σύμφωνα με την οποία η ικανοποίηση των τριών αναγκών κινητοποιεί το άτομο να ακολουθήσει υγιείς συμπεριφορές, οδεύοντας προς την κατεύθυνση της αυτοπραγμάτωσης και της ευημερίας (Bartle et al., 1989· Deci & Ryan, 2000· Ryan et al., 2008).

Επιπλέον, ως προστατευτικός μηχανισμός απέναντι στην εξάρτηση από ουσίες αναδείχθηκε πως δρα και η συμπονετική και ζεστή στάση προς τον εαυτό. Τα χαμηλά επίπεδα αυτοσυμπόνιας, καθώς και η επικράτηση των αρνητικών μερών την, η αυτό-επίκριση, η απομόνωση και ο μηρυκασμός σκέψεων φαίνεται πως ενισχύουν συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης και μπορούν να οδηγήσουν σε χρήση ουσιών (Brooks et al., 2012· Garner et al., 2020· Phelps et al., 2018). Μια πιο λεπτομερής ανάλυση έδειξε ότι η καλοσύνη προς τον εαυτό καθώς και η επικριτική στάση προβλέπουν μειωμένη εξάρτηση από ουσίες, ενώ τα υπόλοιπα μέρη της αυτοσυμπόνιας δεν αναδείχθηκαν να έχουν σημαντικά στατιστική επίδραση. Απροσδόκητο ήταν το εύρημα της αυτό-επίκρισης να επηρεάζει σε μικρό βαθμό την εξάρτηση από ουσίες και μάλιστα να λειτουργεί προστατευτικά. Μια εξήγηση που θα μπορούσε να δοθεί είναι ότι η αυστηρή κριτική προς τον εαυτό θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά στην

υιοθέτηση βλαπτικών συμπεριφορών, όπως είναι η χρήση ουσιών, απαραίτητη όμως τίθεται η περαιτέρω διερεύνηση αυτής της σχέσης.

Η παρούσα ερευνητική εργασία αποτελεί την πρώτη έρευνα που διερευνά τις ενδιάμεσες σχέσεις των μεταβλητών των γονεϊκών προφίλ με την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, την αυτοσυμπόνια και την σοβαρότητα εξάρτησης από ουσίες σε ελληνικό πληθυσμό. Η ανάδειξη της επιρροής που έχει η ζεστή και υποστηρικτική ανατροφή στο αίσθημα αυτονομίας, επάρκειας και σχετίζεσθαι, καθώς και στην αυτοσυμπόνια μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για τη δημιουργία παρεμβάσεων ενίσχυσης της θετικής γονεϊκότητας. Επιπλέον, ο προστατευτικός ρόλος της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας επισημαίνει την δυνατότητα εφαρμογής προληπτικών προγραμμάτων ενδυνάμωσης την πρόληψη της εξάρτησης από ουσίες.

Περιορισμοί της έρευνας & Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Η αναφορά στους περιορισμούς της παρούσας μελέτης, εκτός από επιβεβλημένη, μπορεί να φέρει και γόνιμα αποτελέσματα για μελλοντικές έρευνες. Ο μικρός αριθμός των συμμετεχόντων και η άνιση εκπροσώπηση των δύο φύλων δεν επέτρεψαν την δημιουργία ομάδων για σύγκριση, τόσο ως προς το φύλο, όσο και ως προς άλλες εν δυνάμει κατηγορίες, όπως είναι η οικογένεια καταγωγής και η χρήση διαφορετικών ουσιών. Περαιτέρω αναλύσεις λαμβάνοντας υπόψη μεταβλητές όπως το φύλο και η ηλικία θα μπορούσαν να ενισχύσουν την οικολογική εγκυρότητα της έρευνας και των ευρημάτων της. Η εστίαση στην ηλικιακή ομάδα των νεαρών ενηλίκων, μπορεί να διαφωτίζει περαιτέρω τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά αυτού του αναπτυξιακού σταδίου, ωστόσο περιορίζει την γενικευσιμότητα τους σε άλλες ηλικιακές ομάδες. Ακόμη, η παρουσίαση των ευρημάτων γίνεται με κάθε επιφύλαξη εξαιτίας του ευκαιριακού χαρακτήρα του δείγματος. Ως περιορισμός μπορεί να

θεωρηθεί, επίσης, η χρήση των αναδρομικών αντιλήψεων που είχαν οι νεαροί ενήλικες για τις συμπεριφορές των γονέων. Η αξιολόγηση των γονεϊκών προφίλ έγινε με ανάσχυση πληροφοριών από το παρελθόν των συμμετεχόντων οι οποίες μπορεί να έχουν υποστεί μικρή διαστρέβλωση. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς της έρευνας μπορούν να δημιουργηθούν εναύσματα και ερεθίσματα για περαιτέρω ερευνητική αναζήτηση.

Ο τρόπος διερεύνησης των μεταβλητών που μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία μπορεί να ακολουθήσει και διαφορετικές μεθοδολογίες. Για παράδειγμα, επόμενες ερευνητικές εργασίες θα ήταν χρήσιμο να αξιολογήσουν τις συγκεκριμένες μεταβλητές σε πλαίσια ειδικού πληθυσμού, όπως είναι θεραπευόμενοι νεαροί που βρίσκονται σε θεραπεία απεξάρτησης. Η σύγκριση του γενικού με τον ειδικό πληθυσμό θα μπορούσε να αναδείξει ποιοτικές και ποσοτικές διαφορές μεταξύ της γονεϊκής τυπολογίας, της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας. Επιπροσθέτως, η χρήση της κλίμακας αξιολόγησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών δεν προβλέπει την εκτίμηση της σύγχυσης (:frustration) των αναγκών της αυτονομίας, της επάρκειας και του σχετίζεσθαι, η οποία διαφέρει από τα χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης και μπορεί να συνδέεται πιο άμεσα με την χρήση και την εξάρτηση από ουσίες (Chen et al., 2015). Πιθανότατα, η αξιολόγηση της σχέσης της ικανοποίησης και της σύγχυσης των βασικών ψυχολογικών αναγκών να αναδείξει διαφορετικές συνδέσεις των υπό εξέταση μεταβλητών.

Το εύρημα της ισχυρής σύνδεσης των δημοκρατικών μητρικών χαρακτηριστικών με την ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών, μπορεί να αποτελέσει εφελκτήριο για περαιτέρω διερεύνηση και για την δημιουργία προγραμμάτων ενδυνάμωσης θετικής γονεϊκότητας.

Ωφέλιμο θα ήταν μελλοντική έρευνα να λάβει υπόψη τις νομοθετικές και αναπαραστασιακές διαφορές ως προς την χρήση ουσιών που μπορεί να εμφανίζουν μεταξύ τους γονείς και παιδιά. Τόσο το νομοθετικό πλαίσιο όσο και το γνωσιακό που αναπτύσσεται γύρω από την εξάρτηση και τις ουσίες μπορεί να επιδράσει στις συμπεριφορές των ατόμων. Τέλος, μελλοντικές έρευνες θα ήταν χρήσιμο να αξιοποιήσουν για την αξιολόγηση της γονεϊκή ανατροφής αναφορές των παιδιών και των ίδιων των γονέων, ώστε η μέτρηση να επιρρωθεί η εγκυρότητα των δεδομένων.

Η παρούσα διπλωματική εργασία συνδράμει σε κάποιον βαθμό στη σχετική ερευνητική βιβλιογραφία, προσφέροντας επιπλέον πληροφορίες αναφορικά με την χρήση ουσιών στην Ελλάδα, τα πρότυπα γονεϊκότητας που ακολουθούνται και τις θετικές έννοιες της ικανοποίησης των βασικών ψυχολογικών αναγκών και της αυτοσυμπόνιας, διερευνώντας ‘τες σε αναδυόμενους ενήλικες. Υποστηρίχθηκε για ακόμα μια φορά η πολυπαραγοντική αιτιολογία της εξάρτησης από ουσίες, καθώς η ανατροφή που δέχεται το άτομο κατά τα πρώτα έτη της ζωής του δεν παρουσίασε άμεση σχέση με την χρήση ουσιών. Οι γονεϊκές συμπεριφορές εμφανίζουν άμεση σύνδεση με την ευημερία που βιώνει το άτομο κατά την ενηλικίωση του, και κατ’ επέκταση με τους μηχανισμούς που συνδράμουν σε αυτήν. Στάσεις αυτοσυμπόνιας και εκπλήρωση των αισθημάτων επάρκειας, αυτονομίας και σχετίζεσθαι φαίνεται πως δρουν προστατευτικά απέναντι σε επιβλαβείς συμπεριφορές όπως είναι η χρήση ουσιών. Τα ευρήματα αυτά μπορούν να αποτελέσουν εφελκύρια για περαιτέρω ερευνητικές και θεραπευτικές πρακτικές.

Παράρτημα

Φόρμα Συγκατάθεσης

Η ικανοποίηση των βασικών αναγκών, ο γονεϊκός δεσμός και η αυτοσυμπόνια σε νεαρούς ενήλικες σε σχέση με τη χρήση ουσιών

Σας προσκαλώ να συμμετάσχετε στην παρούσα έρευνα που εκπονείται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών "Ψυχολογία", με ειδίκευση στη Θετική Ψυχολογία, στο Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Η παρούσα μελέτη απευθύνεται σε νεαρούς ενήλικες 18-25 ετών και έχει ως στόχο να διερευνήσει πώς η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών, η αυτοσυμπόνια και ο δεσμός με τους γονείς μπορεί να σχετίζονται με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Η συμμετοχή σας στη μελέτη είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς είναι η πρώτη φορά που οι συγκεκριμένες παράμετροι εξετάζονται από κοινού σε νέους και νέες ενήλικες.

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι προαιρετική και οι απαντήσεις σας είναι ανώνυμες και εμπιστευτικές. Κατά τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων της έρευνας, δεν υπάρχουν σωστές οι λανθασμένες απαντήσεις, για αυτό χρειάζεται να απαντήσετε όσο το δυνατόν πιο αυθόρμητα και ειλικρινά μπορείτε. Ο εκτιμώμενος χρόνος συμπλήρωσης είναι περίπου 15 λεπτά.

Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους ερευνητικούς σκοπούς της μελέτης, από την ερευνήτρια, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Αγγελική Παναγιώτου, υπό την εποπτεία της Επίκουρης Καθηγήτριας Βασιλικής Γιωτσίδη. Μπορείτε οποιαδήποτε στιγμή να αποσυρθείτε από τη διαδικασία της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, ή σε περίπτωση που επιθυμείτε να αφαιρέσετε τα δεδομένα σας από την έρευνα. Επιπλέον, μπορείτε να επικοινωνήσετε στο p.aggelikiii@gmail.com για οποιαδήποτε άλλη απορία έχετε σχετικά με την έρευνα.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας!

Έχοντας λάβει γνώση σχετικά με την παρούσα έρευνα (τους στόχους, την ανώνυμη συμμετοχή μου και την αξιοποίηση των δεδομένων για ερευνητικούς σκοπούς), συναινώ να συμμετέχω εθελοντικά δηλώνοντας ότι είμαι άνω των 18 και έως 25 ετών.

☐ Ναι

☐ Όχι

Αυτοσχέδια φόρμα δημογραφικών πληροφοριών

Δημογραφικά Στοιχεία

Συμπλήρωσε μερικές πληροφορίες για εσένα

1. Φύλο
 - ☐ Άνδρας
 - ☐ Γυναίκα
 - Άλλο...
2. Ηλικία...
3. Μορφωτικό Επίπεδο
 - ☐ Απόφοιτος/-η Δημοτικού
 - ☐ Απόφοιτος/-η Γυμνασίου
 - ☐ Απόφοιτος/-η Λυκείου
 - ☐ Φοιτητής/-τρια Α.Ε.Ι ή Τ.Ε.Ι ή Ι.Ε.Κ
 - ☐ Απόφοιτος/-η Α.Ε.Ι ή Τ.Ε.Ι ή Ι.Ε.Κ
 - ☐ Εκπονώ Μεταπτυχιακό ή Διδακτορικό
 - ☐ Κάτοχος Μεταπτυχιακού ή Διδακτορικού τίτλου
 - Άλλο...
4. Εργάζεστε;
 - ☒ Ναι, με πλήρη απασχόληση
 - ☐ Ναι με μερική απασχόληση
 - ☐ Ναι περιστασιακά
 - ☐ Όχι
5. Δομή οικογένειας που μεγαλώσατε έως την ηλικία των 16 ετών
 - ☐ Πυρηνική Οικογένεια (με γονείς και παιδιά)
 - ☐ Μονογονεϊκή Οικογένεια - μόνο με Μητέρα
 - ☐ Μονογονεϊκή Οικογένεια - μόνο με Πατέρα
 - ☐ Εκτεταμένη Οικογένεια (με γονείς, παππούδες και παιδιά)
6. Οι γονείς σας έως την ηλικία των 16 ετών
 - ☐ Ζούσαν μαζί
 - ☐ Ήταν σε διάσταση
 - ☐ Είχαν πάρει διαζύγιο
 - ☐ Ένας από τους δύο (ή/και οι δύο γονείς) έλειπε συχνά/μόνιμα (π.χ. για λόγους εργασίας)
 - ☐ Ένας από τους δύο (ή/και οι δύο γονείς) απεβίωσε/είχε απεβιώσει
 - Άλλο...
7. Έως την ηλικία σας των 16 ετών, ένας από τους δύο (ή/και οι δύο γονείς) αντιμετώπιζε:

Ναι	Όχι
☐	☐ Σοβαρό πρόβλημα σωματικής υγείας (π.χ. αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα)
☐	☐ Σοβαρό πρόβλημα ψυχικής υγείας (π.χ. που να κρίνετε ότι έχρηζε φαρμακευτική αγωγή ή ψυχοθεραπεία)
☐	☒ Σοβαρό πρόβλημα εξάρτησης (π.χ. κατάχρηση αλκοόλ, παράνομων ουσιών, τζόγος, κ.ά.)

Κλίμακα μέτρησης Ικανοποίησης Βασικών Ψυχολογικών Αναγκών

Παρακαλούμε διαβάστε κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις προσεκτικά, σκεπτόμενοι πώς σχετίζονται με τη ζωή σας, και στη συνέχεια, υποδείξτε πόσο αληθής είναι κάθε πρόταση για εσάς κυκλώνοντας τον αριθμό που σας αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 1 (καθόλου αληθές) έως το 7 (απόλυτα αληθές).

Διευκρίνηση Απαντήσεων

1. Καθόλου Αληθές
2. Ελάχιστα Αληθές
3. Λίγο Αληθές
4. Μέτρια Αληθές
5. Πολύ Αληθές
6. Πάρα Πολύ Αληθές
7. Απόλυτα Αληθές

1. Αισθάνομαι πως είμαι ελεύθερος να αποφασίζω μόνος μου πώς να ζω τη ζωή μου.
2. Στην προσωπική μου ζωή νιώθω ότι δεν μπορώ να συμπεριφέρομαι και να δρώ με τον τρόπο που πραγματικά επιθυμώ.
3. Στην καθημερινότητα μου αισθάνομαι πως μπορώ να εκφράζω αυθόρμητα ιδέες και απόψεις που με αντιπροσωπεύουν.
4. Στην προσωπική μου ζωή συχνά η συμπεριφορά μου και οι πράξεις μου καθορίζονται από τις απαιτήσεις και τις επιθυμίες των άλλων.
5. Έχω πετύχει οι άνθρωποι του περιβάλλοντός μου να σέβονται και να υπολογίζουν τα συναισθήματά μου.
6. Αισθάνομαι πως έχω τη δυνατότητα να καθορίζω την καθημερινότητα μου με βάση τα ενδιαφέροντά και τις επιθυμίες μου.
7. Δεν έχω πολλές ευκαιρίες προκειμένου να αποφασίζω εγώ ο ίδιος πώς να ρυθμίζω την καθημερινότητα μου.
8. Συχνά δεν αισθάνομαι πολύ ικανός και αποτελεσματικός.
9. Οι άνθρωποι του περιβάλλοντός μου λένε πως είμαι καλός σε ό,τι κάνω.
10. Κατάφερα να αποκτήσω νέες ενδιαφέρουσες δεξιότητες πρόσφατα που να με κάνουν ακόμα πιο ικανό και αποτελεσματικό.
11. Τις περισσότερες μέρες αισθάνομαι αποτελεσματικός έχοντας εκπληρώσει τους στόχους μου.
12. Στην καθημερινή μου ζωή δεν έχω συχνά την ευκαιρία να δείξω πόσο ικανός είμαι.
13. Συχνά δεν νιώθω πολύ ικανός και αποτελεσματικός.
14. Βρίσκω ευχαρίστηση στην επαφή με τους ανθρώπους του περιβάλλοντός μου.
15. Τα πάω καλά με τους ανθρώπους με τους οποίους έρχομαι σε επαφή.
16. Αποφεύγω να συναντώ ανθρώπους και δεν έχω πολλές κοινωνικές επαφές.
17. Αισθάνομαι πως μπορώ να αναπτύσσω οικίες και φιλικές σχέσεις με ανθρώπους που συναναστρέφομαι τακτικά στην προσωπική μου ζωή.
18. Οι άνθρωποι που υπάρχουν στη ζωή μου νοιάζονται ειλικρινά για εμένα.
19. Δεν δένομαι συναισθηματικά με πολλούς ανθρώπους και δεν έχω πολλές στενές φιλικές σχέσεις.
20. Οι άνθρωποι με τους οποίους συναναστρέφομαι τακτικά δεν δείχνουν να με συμπαθούν και πολύ.
21. Οι άνθρωποι δημιουργούν εύκολα φιλικές σχέσεις μαζί μου.

Κλίμακα μέτρησης Αυτοσυμπόνιας

Πώς συμπεριφέρομαι στον εαυτό μου σε δύσκολες στιγμές
 Παρακαλώ διαβάστε κάθε πρόταση προσεκτικά πριν απαντήσετε. Βάλτε έναν αριθμό από το 1 έως το 5 για κάθε πρόταση για να προσδιορίσετε πόσο συχνά συμπεριφέρεστε με αυτόν τον τρόπο προς τον εαυτό σας.

Διευκρίνιση Απαντήσεων

1. Σχεδόν Ποτέ
2. Μερικές Φορές
3. Ενδιάμεσα
4. Συχνά
5. Σχεδόν Πάντα

Αποδοκιμάζω και κατακρίνω τα ελαττώματα και τα μειονεκτήματά μου.

2. Όταν αισθάνομαι θλιμμένος/η, τείνω να εστιάζω υπερβολικά την προσοχή μου σε όλα αυτά που πηγαίνουν στραβά
3. Όταν τα πράγματα πηγαίνουν στραβά, βλέπω τις δυσκολίες μου σαν κομμάτι της ζωής που το περνούν όλοι.
4. Όταν σκέφτομαι τα μειονεκτήματά μου, αισθάνομαι ότι είμαι ξεκομμένος/η από τον υπόλοιπο κόσμο.
5. Προσπαθώ να δίνω αγάπη στον εαυτό μου όταν πονάω συναισθηματικά
6. Όταν αποτυγχάνω σε κάτι προσωπικά σημαντικό, κατακλύζομαι από συναισθήματα ανεπάρκειας.
7. Όταν είμαι μελαγχολικός/η και απογοητευμένος/η, υπενθυμίζω στον εαυτό μου ότι υπάρχουν και άλλοι άνθρωποι στον κόσμο οι οποίοι αισθάνονται όπως εγώ.
8. Όταν περνάω δύσκολες στιγμές γίνομαι αυστηρός/ή με τον εαυτό μου
9. Όταν κάτι με αναστατώνει, προσπαθώ να μετριάσω τα συναισθήματά μου.
10. Όταν αισθάνομαι ανεπαρκής για κάποιο λόγο, σκέφτομαι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν συναισθήματα ανεπάρκειας.
11. Δεν ανέχομαι, ούτε έχω υπομονή με πτυχές της προσωπικότητάς μου που δεν συμπαθώ.
12. Όταν περνάω δύσκολες στιγμές, δίνω στον εαυτό μου τη φροντίδα και τη στοργή που έχει ανάγκη.
13. Όταν αισθάνομαι θλιμμένος/η, αισθάνομαι επίσης ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι πιθανότατα πιο ευτυχισμένοι από εμένα.
14. Όταν συμβεί κάτι επίπονο, προσπαθώ να δω την κατάσταση ψύχραιμα και ισορροπημένα.
15. Προσπαθώ να δω τις αποτυχίες μου ως μέρος της ανθρώπινης φύσης.
16. Όταν βλέπω τις πλευρές του εαυτού μου που δεν συμπαθώ, τα βάζω με τον εαυτό μου.
17. Όταν αποτυγχάνω σε κάτι σημαντικό για εμένα, προσπαθώ να δω τα πράγματα από όλες τις πλευρές.
18. Όταν αγωνίζομαι πραγματικά για κάτι, αισθάνομαι ότι άλλοι μάλλον βρίσκονται σε πιο ευνοϊκή θέση.
19. Είμαι καλός/ή με τον εαυτό μου όταν περνάω δοκιμασίες.
20. Όταν κάτι με αναστατώνει, με παρασύρουν τα συναισθήματά μου.
21. Μπορώ να γίνω λίγο ψυχρός/ή προς τον εαυτό μου όταν δοκιμάζομαι.
22. Όταν αισθάνομαι θλιμμένος/η, προσπαθώ να προσεγγίσω τα συναισθήματά μου με περιέργεια και ειλικρίνεια.

23. Είμαι ανεκτικός με τα ελαττώματα και τις ανεπάρκειες μου.
24. Όταν συμβεί κάτι επίπονο μεγαλοποιώ το γεγονός δίνοντας του υπερβολικές διαστάσεις.
25. Όταν αποτυγχάνω σε κάτι σημαντικό για εμένα, τείνω να αισθάνομαι μόνος/η στην αποτυχία μου.
26. Προσπαθώ να δείχνω υπομονή και κατανόηση στις πτυχές της προσωπικότητας μου που δεν συμπαθώ.

Κλίμακα Αξιολόγησης Γονεϊκού τύπου

Παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο για τη μητέρα, οι ίδιες ερωτήσεις ισχύουν και για τον πατέρα.

Οι παρακάτω ερωτήσεις αναφέρονται στη σχέση με την μητέρα σου, όπως ήταν κατά τα πρώτα 16 χρόνια της ζωής σου. Προσπαθώντας να θυμηθείς τη μητέρα σου κατά τα πρώτα 16 χρόνια της ζωής σου, επίλεξε ως απάντηση τον αριθμό που σε εκφράζει περισσότερο στην κάθε ερώτηση.

Διευκρίνηση Απαντήσεων

1. Ποτέ

2. Σπάνια

3. Μερικές Φορές

4. Πολύ Συχνά

5. Πάντα

1. Η μητέρα μου κατανοεί τα συναισθήματα μου.
2. Η μητέρα μου χρησιμοποιεί την τιμωρία ως μέσο πειθαρχίας.
3. Η μητέρα μου λαμβάνει υπόψη της τι θέλω, πριν μου ζητήσει να κάνω κάτι.
4. Όταν ζητάω να μάθω το λόγο για τον οποίο πρέπει να υπακούσω σε κάτι, η μητέρα μου απαντά ως εξής: «Γιατί είμαι η μητέρα σου και σου το ζητάω».
5. Η μητέρα μου λέει σε μένα πως νοιώθει, όταν συμπεριφέρομαι καλά ή όταν συμπεριφέρομαι άσχημα.
6. Η μητέρα μου με μαλώνει όταν δεν είμαι υπάκουος/η.
7. Η μητέρα μου με παροτρύνει να συζητώ μαζί της τα προβλήματα μου.
8. Η μητέρα μου πιστεύει ότι είναι δύσκολο να με μάθει να πειθαρχώ.
9. Η μητέρα μου ζητά από μένα να εκφράζω τη γνώμη μου ακόμα και όταν διαφωνεί μαζί μου.
10. Η μητέρα μου με τιμωρεί απαγορεύοντάς μου να κάνω κάτι που μου αρέσει, χωρίς να μου δίνει εξηγήσεις.
11. Η μητέρα μου λέει σε μένα πόσο σημαντικό είναι να ακολουθώ τους κανόνες της οικογένειας.
12. Η μητέρα μου δείχνει σε μένα κατανόηση όταν είμαι αναστατωμένος /η.
13. Η μητέρα μου με μαλώνει και μου φωνάζει, όταν φέρομαι άσχημα.
14. Η μητέρα μου με επαινεί, όταν είμαι καλό και υπάκουο παιδί.
15. Η μητέρα μου υποκύπτει στις επιθυμίες μου, όταν επιμένω έντονα σε αυτές.
16. Η μητέρα μου ξεσπάει το θυμό της πάνω μου.
17. Η μητέρα μου περισσότερο με απειλεί με τιμωρία, παρά με τιμωρεί.

18. Η μητέρα μου λαμβάνει υπόψη της τις επιθυμίες μου, όταν κάνει οικογενειακά σχέδια.
19. Η μητέρα μου με δέρνει, όταν δεν υπακούω.
20. Η μητέρα μου λέει σε μένα με ποιο τρόπο θα με τιμωρήσει, αλλά δεν εφαρμόζει την τιμωρία.
21. Η μητέρα μου ζητά τη γνώμη μου για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να λειτουργεί η οικογένεια.
22. Η μητέρα μου επιτρέπει σε μένα να πω τη γνώμη μου για τους κανόνες που υπάρχουν στην οικογένεια.
23. Η μητέρα μου κάνει συστάσεις σε μένα για να βελτιωθεί η συμπεριφορά μου.
24. Η μητέρα μου με κακομαθαίνει.
25. Η μητέρα μου εξηγεί σε μένα τους λόγους για τους οποίους πρέπει να τηρούνται οι κανόνες της οικογένειας.
26. Η μητέρα μου χρησιμοποιεί απειλές για να με τιμωρήσει, χωρίς να μου δίνει εξηγήσεις.
27. Η μητέρα μου δείχνει σε μένα τρυφερότητα.
28. Η μητέρα μου με τιμωρεί στέλνοντάς με στο δωμάτιο μου, χωρίς να μου δίνει εξηγήσεις.
29. Η μητέρα μου με βοηθά να καταλάβω τις συνέπειες μιας κακής πράξης μου μέσα από διάλογο και συζήτηση.
30. Η μητέρα μου με μαλώνει, όταν την απογοητεύω με τη συμπεριφορά μου.
31. Η μητέρα μου συζητά με μένα για τις συνέπειες των πράξεών μου.
32. Η μητέρα μου με χαστουκίζει, όταν δεν συμπεριφέρομαι σωστά.

Μετάφραση Κλίμακας Εξάρτησης από ουσίες στα ελληνικά

Αυτοσχέδια Πρόσθετη Ερώτηση:

Κάνατε χρήση κάποιας ουσίας τους τελευταίους 12 μήνες; (σημειώστε όλα όσα ισχύουν)

- ☐ Αλκοολούχα ποτά
- ☐ Καπνός
- ☐ Κάνναβη
- ☐ Κοκαΐνη
- ☐ Οπιοειδή (Ηρωίνη, Μορφίνη, Μεθαδόνη)
- ☐ Αμφεταμίνες
- ☐ Παραισθησιογόνες Ουσίες (π.χ. LSD, Μανιτάρια κ.α.)
- ☐ Όχι

Άλλο....

Επιλέξτε την απάντηση που αντιπροσωπεύει καλύτερα του τί αισθανθήκατε τους τελευταίους 12 μήνες.

1. Σκεφτήκατε ποτέ ότι η χρήση κάποιας από τις ουσίες που κάνατε είναι εκτός ελέγχου;

Ποτέ ή Σχεδόν ποτέ ☐ Κάποιες φορές ☐ Συχνά ☐ Πάντα ☐

2. Αισθανθήκατε άγχος ή ανησυχία με τη σκέψη ότι μπορεί να χάνετε μια δόση ή μία φορά που θα κάνετε χρήση της ουσίας;

Ποτέ ή Σχεδόν ποτέ ☐ Κάποιες φορές ☐ Συχνά ☐ Πάντα ☐

3. Πόσο συχνά ανησυχήσατε για τη χρήση αυτής της ουσίας που κάνετε;

Ποτέ ή Σχεδόν ποτέ ☐ Κάποιες φορές ☐ Συχνά ☐ Πάντα ☐

4. Ευχηθήκατε να μπορούσατε να σταματήσετε τη χρήση;

Ποτέ ή Σχεδόν ποτέ ☐ Κάποιες φορές ☐ Συχνά ☐ Πάντα ☐

5. Πόσο δύσκολο πιστεύετε ότι θα ήταν να σταματήσετε ή να απέχετε από τη χρήση της ουσίας;

Καθόλου δύσκολο ☐ Λίγο δύσκολο ☐ Πολύ δύσκολο ☐ Αδύνατο ☐

Βιβλιογραφία

- Αντωνοπούλου, Α. & Τσίτσας Γ. (2011) Η Διερεύνηση Της Γονεϊκής Τυπολογίας της Ελληνίδας Μητέρας: Στάθμιση του Ερωτηματολογίου Parenting Styles & Dimensions Questionnaire (PSQD). *Επιστήμες Αγωγής*, 2., 51-60.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child development perspectives*, 1(2), 68-73.
- Arnett, J. J., Žukauskienė, R., & Sugimura, K. (2014). The new life stage of emerging adulthood at ages 18–29 years: Implications for mental health. *The Lancet Psychiatry*, 1(7), 569-576.
- Aquilino, W. S., & Supple, A. J. (2001). Long-term effects of parenting practices during adolescence on well-being outcomes in young adulthood. *Journal of Family Issues*, 22(3), 289-308.
- Bartle, S. E., Anderson, S. A., & Sabatelli, R. M. (1989). A model of parenting style, adolescent individuation and adolescent self-esteem: Preliminary findings. *Journal of Adolescent Research*, 4(3), 283-298.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic psychology monographs*.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The journal of early adolescence*, 11(1), 56-95.

- Brooks, M., Kay-Lambkin, F., Bowman, J., & Childs, S. (2012). Self-Compassion Amongst Clients with Problematic Alcohol Use. *Mindfulness*, 3(4), 308–317. <https://doi.org/10.1007/s12671-012-0106-5>
- Calafat, A., García, F., Juan, M., Becoña, E., Fernández-Hermida, J.R., 2014. Which parenting style is more protective against adolescent substance use? Evidence within the European context. *Drug Alcohol Depend.* 138, 185–192. doi:10.1016/j.drugalcdep.2014.02.705
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., der Kaap-Deeder, V., ... & Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and emotion*, 39(2), 216-236.
- Chen, G. (2019). The role of self-compassion in recovery from substance use disorders. *OBM Integrative and Complementary Medicine*, 4(2), 1-1.
- Cordeiro, P., Paixão, M. P., & Lens, W. (2015). Perceived parenting and basic need satisfaction among Portuguese adolescents. *The Spanish journal of psychology*, 18.
- Costa, S., Soenens, B., Gugliandolo, M. C., Cuzzocrea, F., & Larcan, R. (2015). The mediating role of experiences of need satisfaction in associations between parental psychological control and internalizing problems: A study among Italian college students. *Journal of Child and Family Studies*, 24(4), 1106-1116.
- Dawe, S., Loxton, N., Hides, L., Kavanagh, D., & Mattick, R. 2002, *Review of diagnostic screening instruments for alcohol and other drug use and other*

psychiatric disorders 2nd Edition. Commonwealth Department of Health and Ageing, Canberr

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The " what" and " why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2021), European Drug Report 2021: Key Issues, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Ewert, C., Vater, A., & Schröder-Abé, M. (2021). Self-compassion and coping: a meta-analysis. *Mindfulness*, 12(5), 1063-1077.

Feldman,R, (2009). Η κοινωνική ανάπτυξη και η ανάπτυξη της προσωπικότητας στην πρώιμη ενήλικη ζωή. Στο Η. Γ. Μπεζεβέγκης (Επιμ.) *Εξελικτική Ψυχολογία, Δια βίου Ανάπτυξη, τόμος δεύτερος* (σς. 146-185). Εκδόσεις Gutenberg.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4^η Έκδοση). Sage.

Galanaki, E., & Leontopoulou, S. (2017). Criteria for the transition to adulthood, developmental features of emerging adulthood, and views of the future among Greek studying youth. *Europe's journal of psychology*, 13(3), 417.

Garcia, F., & Gracia, E. (2009). Is always authoritative the optimum parenting style? Evidence from Spanish families. *Adolescence*, 44(173), 101-131.

Garner, A. R., Gilbert, S. E., Shorey, R. C., Gordon, K. C., Moore, T. M., & Stuart, G. L. (2020). A Longitudinal Investigation on the Relation between Self-Compassion and Alcohol Use in a Treatment Sample: A Brief Report.

Substance Abuse: Research and Treatment, 14, 117822182090935.
<https://doi.org/10.1177/1178221820909356>

Gossop, M., Darke, S., Griffiths, P., Hando, J., Powis, B., Hall, W. & Strang, J. 1995, 'The Severity of Dependence Scale (SDS): Psychometric Properties of the SDS in English and Australian Samples of Heroin, Cocaine and Amphetamine Users', *Addiction*, vol. 90, pp. 607-614

Grolnick, W. S., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (pp. 78–99). London: Wiley.

Grolnick, W. S., & Gurland, S. T. (2002). Mothering: Retrospect and prospect. In J. P. McHale & W. S. Grolnick (Eds.), *Retrospect and prospect in the psychological study of families* (pp. 1–33). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Hall, J. L. (2015). *An Examination into the Relationship between Self-Compassion and Parenting Styles*. (Thesis). College of Arts and Sciences East Tennessee State University.

<https://dc.etsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1283&context=honors>

Hayes, A. F., & Matthes, J. (2009). Computational procedures for probing interactions in OLS and logistic regression: SPSS and SAS implementations. *Behavior research methods*, 41(3), 924-936.

Inwood, E., & Ferrari, M. (2018). Mechanisms of change in the relationship between self-compassion, emotion regulation, and mental health: A systematic review. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 10(2), 215-235.

- Ivtzan, I., Lomas, T., Hefferon, K., & Worth, P. (2015). *Second wave positive psychology: Embracing the dark side of life*. Routledge.
- Kaltsouni, C. (2019). *“Perceived parental autonomy support as a predictor of psychological needs and academic motivation in Greek and Dutch students: A cross-cultural comparison based on the Self-Determination theory* (Διπλωματική Εργασία).
<https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/34715>
- Καρακασίδου, Ε. (2017). *Υλοποίηση Προγράμματος Εκπαίδευσης στην Αυτοσυμπόνια και Εφαρμογή του σε Ομαδικό Πλαίσιο*. (Διδακτορική διατριβή). Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Πάνδημος.
<http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=&scope=cid:3&q=&page=1&pid=iid:19010&lang=el>
- Καρακασίδου, Ε., Γιωτσίδη, Β., & Παπαδημητρίου, Α., (2020). Αυτοσυμπόνια: Η τέχνη του γνωρίζω τον εαυτό μου. Στο Α. Σταλίκας, Β. Γιωτσίδη & Ε. Καρακασίδου (επιμ.), *Κατακτώντας την ευημερία: Θετικές Παρεμβάσεις, τεχνικές και βιωματικές ασκήσεις*. (σ.197-249). Εκδόσεις Τόπος.
- Karakasidou, E., Pezirkianidis, C., Galanakis, M. & Stalikas, A. (2017). Validity, Reliability and Factorial Structure of the Self Compassion Scale in the Greek Population. *J Psychol Psychother*, 7: 313. doi: 10.4172/2161-0487.1000313
- ΚΕΘΕΑ, Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων. (2019). *Ετήσια Έκθεση 2019: Δελτίο Τύπου*. (Εκθεση 2019).
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative,

- authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child development*, 62(5), 1049-1065.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. P. H. Mussen (Επιμ.) *Handbook of child psychology: formerly Carmichael's Manual of child psychology*.
- MacKinnon, D. P., Krull, J. L., & Lockwood, C. M. (2000). Equivalence of the mediation, confounding and suppression effect. *Prevention science*, 1(4), 173-181.
- Mantzios, M., Wilson, J.C. & Giannou, K. (2013). Psychometric Properties of the Greek Versions of the Self-Compassion and Mindful Attention and Awareness Scales. *Mindfulness*. doi: 10.1007/s12671-013-0237-3
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Α. (2009) Τυπολογία του Έλληνα Πατέρα με βάση τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών του: Προσαρμογή και στάθμιση του Ερωτηματολογίου: Parenting Styles & Dimensions Questionnaire (PSQD). *Επιστήμες Αγωγής*, 4, 23-33.
- Martin, G., Copeland, J., Gates, P., & Gilmour, S. (2006). The Severity of Dependence Scale (SDS) in an adolescent population of cannabis users: reliability, validity and diagnostic cut-off. *Drug and alcohol dependence*, 83(1), 90-93.
- Μάτσα, Κ., (2007), *Ψάξαμε για Ανθρώπους και βρήκαμε Σκιές...: Το Αίνιγμα της Τοξικομανίας*. Εκδόσεις Άγρα.
- Miele, G. M., Carpenter, K. M., Cockerham, M. S., Trautman, K. D., Blaine, J., & Hasin, D. S. (2000). Substance Dependence Severity Scale (SDSS): reliability and validity of a clinician-administered interview for DSM-IV substance use disorders. *Drug and alcohol dependence*, 59(1), 63-75.

- Neff, K. D. (2003 α). The development and validation of a scale to measure self-compassion. *Self and Identity*, 2(3), 223–250. doi: 10.1080/15298860390209035
- Neff, K. D. (2003 β). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and Identity*, 2(2), 85-101. doi: 10.1080/15298860309032
- Patock-Peckham, J. A., King, K. M., Morgan-Lopez, A. A., Ulloa, E. C., & Filson Moses, J. M. (2011). Gender-specific mediational links between parenting styles, parental monitoring, impulsiveness, drinking control, and alcohol-related problems. *Journal of studies on alcohol and drugs*, 72(2), 247-258.
- Phelps, C. L., Paniagua, S. M., Willcockson, I. U., & Potter, J. S. (2018). The relationship between self-compassion and the risk for substance use disorder. *Drug and Alcohol Dependence*, 183, 78–81. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.10.026>
- Qazi, T. (2009) Parenting Style, Locus of Control and Self-efficacy: A Correlational Study. *Revista Costarricense de Psicología*, 28(41-42), 75-84.
- Rivera-Mercado, J. M. (2019) *Exploring the Effects and Influence of Parenting Styles on Children and Contributing Risk Factors Leading to Adolescent Deviant and Delinquent Behaviors*. (Dissertation). The Chicago School of Professional Psychology. Google Scholar. <https://gesrjournal.com/papers/watMQSkZ1R.pdf>

- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological reports*, 77(3), 819-830.
- Robinson, C. C., B. Mandleco, S. F. Olsen & C. H. Hart (2001) The Parenting Styles and Dimensions Questionnaires (PSQD). In B. F. Perlmutter, J. Touliatos & G. W. Holden (Επιμ.), *Handbook of family measurement techniques: vol. 3 Instruments and Index* (σ. 319-321). Thousand Oaks: Sage.
- Ryan, R. M., Patrick, H., Deci, E. L., & Williams, G. C. (2008). Facilitating health behaviour change and its maintenance: Interventions based on self-determination theory. *The European health psychologist*, 10(1), 2-5.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2004). Overview of Self-Determination Theory: An Organismic Dialectical Perspective. Στο Deci, E. L., & Ryan, R. M. (Επιμ.). (2004). *Handbook of self-determination research* (σ.3-33). University Rochester Press.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2019). Brick by brick: The origins, development, and future of self-determination theory. *Advances in motivation science* (6, 111-156).
- Σταλίκας Α., & Μυτσκίδου Π. (2011). *Εισαγωγή στη Θετική Ψυχολογία*. Εκδόσεις Τόπος.
- Tani, F., Pascuzzi, D., & Raffagnino, R. (2018). The relationship between perceived parenting style and emotion regulation abilities in adulthood. *Journal of adult development*, 25(1), 1-12.

- Thida, A. (2011). The Effect of Psychosocial Factors on Drug Dependence. *Yadanabon University Research Journal*, 3(1), 49-53.
- Vakalahi, H. F. (2001). Adolescent substance use and family-based risk and protective factors: A literature review. *Journal of drug education*, 31(1), 29-46.
- Valente, J. Y., Cogo-Moreira, H. & Sanchez, Z. M. (2017). Gradient of association between parenting styles and patterns of drug use in adolescence: A latent class analysis. *Drug and Alcohol Dependence*.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.08.015>
- Van Petegem, S., Soenens, B., Vansteenkiste, M., & Beyers, W. (2015). Rebels with a cause? Adolescent defiance from the perspective of reactance theory and self-determination theory. *Child Development*, 86(3), 903-918.
- Vansteenkiste, M., & Ryan, R. M. (2013). On psychological growth and vulnerability: basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of psychotherapy integration*, 23(3), 263.
- Williams, L., Degnan, K. A., Perez-Edgar, K. E., Henderson, H. A., Rubin, K. H., Pine, D. S., ... & Fox, N. A. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of abnormal child psychology*, 37(8), 1063-1075.
- Wisener, M., & Khoury, B. (2019). Associations Between Specific Mindfulness Facets, Self-Compassion, Internally Motivated Drinking, and Alcohol-Related Problems. *Mindfulness*, 10(10), 2073–2081. <https://doi.org/10.1007/s12671-019-01172-0>

- Wisener, M., & Khoury, B. (2020). Is self-compassion negatively associated with alcohol and marijuana-related problems via coping motives? *Addictive Behaviors*, 111, 106554. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106554>
- Wolfradt, U., Hempel, S., & Miles, J. N. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and individual differences*, 34(3), 521-532.
- Wood, D., Crapnell, T., Lau, L., Bennett, A., Lotstein, D., Ferris, M., & Kuo, A. (2018). Emerging adulthood as a critical stage in the life course. Στο N. Halfon, C. B. Forrest, R. M. Lerner & E. M. Faustman (επιμ.), *Handbook of life course health development*, (σ.123-143). Εκδόσεις Springer.
- Yotsidi, V. (2020). The Integration of Positive Psychology in the Clinical Milieu: Conceptual, Empirical and Practical Implications in the Mental Health Care. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 25(1), 94-114. doi:https://doi.org/10.12681/psy_hps.25363
- Zakeri, H., Jowkar, B., & Razmjoei, M. (2010). Parenting styles and resilience. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1067-1070.
- Zareian, A., Tajikzadeh, F. & Sarafraz, M. R. (2017). Relationship between Parenting Styles, Self-compassion and Emotional Intelligence and Antisocial Behaviors in Students. *Int J School Health*, 4(4):e12918. doi: 10.5812/intjsh.12918.